

VI Međunarodni naučni skup o ekonomskom razvoju i životnom standardu
“EDASOL 2016 - *Economic development and Standard of living*”

6th International Scientific Conference on economic development and standard of living
“EDASOL 2016 - *Economic development and Standard of living*”

KNJIGA APSTRAKATA

THE BOOK OF ABSTRACTS

UREDNICI/ EDITORS:
Prof. dr ZORKA Grandov
Prof. dr SANEL Jakupović

Banja Luka, October 21-22, 2016.

VI Međunarodni naučni skup o ekonomskom razvoju i životnom standard
“EDASOL 2016 - *Economic development and Standard of living*”
6th International Scientific Conference on economic development and standard of living
“EDASOL 2016 - *Economic development and Standard of living*”

THE BOOK OF ABSTRACTS

Urednici/Editors:

Prof. dr ZORKA Grandov
Prof. dr SANEL Jakupović

Izdavač/Published by:

Panevropski univerzitet "APEIRON"
Banja Luka, godina 2016.

Odgovorno lice izdavača/The Publisher:

DARKO Uremović

Glavni i odgovorni urednik izdavača/Editor in chief of Publisher:

Dr ALEKSANDRA Vidović

Tehnički urednik/Technical Editor:

SRETKO Bojić

Štampa/Print:

CD-ROM izdanje

Edicija/Edition:

Ekonomska biblioteka – Οἶκος νόμος knj. 118

ISBN 978-99955-91-97-7

Radove ili dijelove radova objavljene u štampanom izdanju nije dozvoljeno preštamovati, bez izričite saglasnosti Uredništva. Ocjene iznesene u radovima i dijelovima radova lični su stavovi autora i ne izražavaju stavove Uredništva ili Izdavača.

PROGRAMSKI ODBOR/PROGRAM COMMITTEE:

President: Prof. dr Zorka Grandov, Pan-European University Apeiron, BiH

Domaći članovi / Resident members::

- (i) Bosna i Hercegovina
- Prof. dr Esad Jakupović, rektor, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka
 - Prof. dr Teoman Duman, rektor, International Burch University, Sarajevo
 - Prof. dr Zoran Avramović, akademik, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka

Međunarodni članovi / International members:

- (ii) Albanija
- Prof. dr Elfrida Zefi, University "Fan S. Noli" Korce
- (iii) Austrija
- Prof. dr Wolfgang Berger, University of Vienna
 - Prof. dr Marian Wakounig, University of Vienna
 - Prof. dr Walter Summersberger, JK University of Linz
- (iv) Belgija
- Prof. dr Evrard Claessens, Univerzitet Antwerpen
- (v) Bugarska
- Prof. dr Milen Baltov, prorektor, Burgas Free University – Burgas
 - Prof. dr Vasileva Antoaneta, dekan, Fakulteta ekonomskih nauka u Sofiji
- (vi) Crna Gora
- Prof. dr Rade Ratković, Univerzitet Mediteran
 - Prof. dr Vuk Ognjanović, Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku, Berane
- (vii) Hrvatska
- Prof. dr Heri Bezić, dekan, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Rijeci
 - Prof. dr Vinko Kandžija, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Rijeci
 - Prof. dr Vlatka Bilas, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet
 - Doc. dr Vinko Morić, Visoka škola Baltazar Adam Krčelić, Zaprešić-Zagreb
 - Prof. dr Marin Milković, rektor, Sveučilište Sjever, Varaždin
 - Doc. dr Anica Hunjet, Sveučilište Sjever, Varaždin
- (viii) Italija
- Prof. Ing. Agostino Villa, Politecnico di Torino
 - Prof. dr Roberto Cavallaro, Università Pro-Deo Roma
 - Dr. Diego Moscheni, počani konzul BiH u Italiji
- (ix) Kina
- Prof. dr Chen Feng, potpredsjednik, Bejing Jiaotong University Peking,
 - Prof. dr Li Zhang, prodekan, Fakulteta za ekonomiju i menadžment, Bejing Jiaotong University Peking

- (x) Makedonija
- **Prof. dr Mirko Tripunovski**, *dekan, FON Univerzitet Skoplje*
 - **Prof. dr Jovanka Biljan**, *Univerzitet SV Kliment Ohridski, Bitola*
 - **Doc. dr Aleksandar Trajkov**, *Univerzitet SV Kliment Ohridski, Bitola*
 - **Prof. dr Evica Delova Jolevska**, *American College, Skoplje*
 - **Prof. dr Dušan Nikolovski**, *Privatna visokoobrazovna ustanova »G.R.DERZAVIN SVETI NIKOLE«*
 - **Prof. dr Shekerinka Ivanovska**, *dekan, Privatna visokoobrazovna ustanova »G.R.DERZAVIN SVETI NIKOLE«*
- (xi) Njemačka
- **Prof. dr Hans Michael Wolfgang**, *University of Muenster*
 - **Prof. dr Lothar Gellert**, *predsjedavajući EFA*
- (xii) Poljska
- **Prof. dr Zbigniew Paszek**, *Krakowska Akademia*
- (xiii) Rumunija
- **Prof. dr Emilia Iordache**, *University „Constantin Brancoveanu” Pitesti*
- (xiv) Rusija
- **Prof. dr Jurjev V.M.**, *rektor, Tambovski državni univerzitet*
 - **Prof. dr Karpunina E.K.**, *direktor, Ekonomskog instituta, Tambovski državni univerzitet*
 - **Prof. dr Maxim A. Pakhomov**, *šef, Katedra za informatiku i matematiku, Tambovski državni univerzitet*
 - **Prof. dr Mališ Vladimir Nikolajevič**, *dekan, Lipecki državni pedagoški univerzitet*
- (xv) Slovenija
- **Prof. dr Bojan Rosi**, *dekan, Fakultet za logistiku Celje, Univerzitet u Mariboru*
 - **Prof. dr Tomaž Kramberger**, *prodekan, Fakultet za logistiku Celje, Univerzitet u Mariboru*
 - **Prof. dr Andrej Kumar**, *Ekonomski fakultet, Univerzitet u Ljubljani*
 - **Prof. dr Ludvik Toplak**, *Univerzitet Maribor*
 - **Prof. dr Marjan Blažič**, *akademik, direktor Visoke škole za upravljanje i poslovanje, Novo Mesto*
- (xvi) Srbija
- **Prof. dr Nenad Vunjak**, *dekan, Ekonomski fakultet u Subotici, Univerzitet u Novom Sadu*
 - **Prof. dr Aleksandar Živković**, *Ekonomski fakultet u Beogradu, Univerzitet u Beogradu*
 - **Prof. dr Marjana Vidas Bubanja**, *Univerzitet Alfa, Beograd*
 - **Prof. dr Slađana Barjaktarović – Rakočević**, *prodekan, Fakultet organizacionih nauka (FON), Beograd*
- (xvii) Turska
- **Prof. dr Kiymet Tunca Caliyurt**, *Trakya University Edirne*
 - **Prof. dr Kamil Buyukmirza**, *Gazi University*
 - **Prof. dr Recep Pukdemir**, *Istanbul University*
 - **Prof. dr Emre Burkcin**, *Marmara University*
 - **Prof. dr Mehmet Ozbirecikli**, *Mustafa Kemal University*

ORGANIZACIONI ODBOR/ORGANIZING COMMITTEE:

President: Prof. dr Sanel Jakupović, dean of Faculty for business economics
Pan - European University Apeiron, BiH

Vice-president: Prof. dr Vladimir Stojanović, *vice dean* of Faculty for business economics
Pan - European University Apeiron, BiH

Members (Pan-European University Apeiron, BiH):

- Mr sc. Siniša Aleksić,
- Darko Uremović,
- Prof. dr Milanka Aleksić,
- Prof. dr Bogdana Gligorić-Vujnović,
- Doc. dr Velibor Peulić,
- Doc. dr Aleksandra Vidović,
- Doc. dr Nina Uremović,
- Doc. dr Jana Aleksić – Andelić,
- Doc. dr Ostoja Travar,
- Doc. dr Đinko Ćorluka,
- Doc. dr Elvir Jugo,
- Dr sc. Anes Cerić,
- Dr sc. Senad Tatarević,
- Mr sc. Vanja Sredojević,
- Mr sc. Živana Kljajić,
- Mr sc. Siniša Kljajić,
- Mr sc. Siniša Tomić,
- Elvedina Tatarević,
- Ljubiša Tomić,
- Jelena Davidović,
- Zorica Dugonjić,
- Sanja Šaula,
- Miloš Pašić,
- Momčilo Đukić,
- Msc. Armin Alijagić,
- Marijana Petković,
- Radovan Vučenović,
- Boško Tolimir,
- Maja Dujaković,
- Nikolina Hajder.

Members (College of market communication)

- Prof. dr Marko Laketa,
- Prof. dr Dragan Kolev,
- Doc. dr Maja Đokić,
- Doc. dr Luka Laketa.

Technical Secretary: Mr sc. Marica Banović

Web design: Mr sc. Sinisa Kljajić

Technical Editor: Sretko Bojić

TEMATSKE OBLASTI:

I. EKONOMIJA I EKONOMSKA POLITIKA

1. Makroekonomski indikatori
2. Investicije i investicijska politika
3. Mala i srednja preduzeća, zanatstvo
4. Trgovina i spoljnotrgovinska politika
5. Turizam
6. Ekonomska i monetarna unija
7. Industrija i industrijska politika
8. Porezi i poreska politika
9. Statistika i nomenklature
10. Zapošljavanje i socijalna politika
11. Carine, akcize i carinska unija
12. Finansije, budžet i politika javnih nabavki

II. PRIRODNI RESURSI, ENERGIJA, ŽIVOTNA SREDINA I ZDRAVLJE

1. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
2. Mineralni izvori i rudarstvo
3. Energetska politika, energija i obnovljivi izvori
4. Zaštita životne sredine i ekologija
5. Zdravlje, ishrana, zdravstvena zaštita i sanitarni inženjering

III. INSTITUCIJE, PRAVO, LEGISLATIVA I BEZBJEDNOST, KULTURA I MEDIJI

1. Slobodno kretanje robe, ljudi, usluga i kapitala
2. Institucije Evropske unije i zemalja Zapadnog Balkana
3. Pravna stečevina Evropske unije – Aquis communautaire
4. Zaštita potrošača
5. Tržište i politika konkurencije
6. Privredno (kompanijsko) pravo
7. Pravosuđe i unutrašnji poslovi
8. Spoljna politika i diplomatija
9. Odbrambena i bezbjednosna politika i izazovi
10. Kultura i kulturno naslijeđe
11. Mediji i politika informisanja

IV. INFRASTRUKTURA, TEHNOLOGIJA, OBRAZOVANJE I ISTRAŽIVANJE

1. Politika transporta i saobraćaj
2. Logistika i lanci snabdijevanja
3. Javna infrastruktura
4. Obrazovanje i edukacija
5. Nauka i istraživanje
6. Telekomunikacije i informaciona tehnologija

V. EVROPSKE INTEGRACIJE, MEĐUNARODNA SARADNJA, PROCESI I PROGRAMI

1. Proces evropskih integracija: status i projekcije za zemlje Zapadnog Balkana do 2020 godine
2. Regionalna politika i koordinacija strukturalnih instrumenata EU
3. EU fondovi, strategije i programi: „Horizon 2020“, „Evropa 2020“, „JIE 2020“ i drugi programi podrške
4. Kina: „Srednjoevropska inicijativa (16+ 1)“
5. Političko- bezbjednosni i ekonomski aspekti uticaja svjetskih i regionalnih sila (Kine, Rusije, Turske, USA i EU) na zemlje Zapadnog Balkana.

MAIN TOPIC FIELDS:

I. ECONOMY AND ECONOMIC POLICY

1. Macroeconomic indicators
2. Investment and investment policy
3. Small and medium-sized enterprises, handicraft
4. Trade and foreign trade policy
5. Tourism
6. Economic and Monetary Union
7. Industry and industrial policy
8. Taxation and Tax Policy
9. Statistics and Nomenclatures
10. Employment and Social Policy
11. Customs, excises and customs union
12. Finances, budget and public procurement policy

II. NATURAL RESOURCES, ENERGY, ENVIRONMENT AND HEALTH

1. Agriculture, forestry and fishing
2. Mineral resources and mining
3. Energy policy, energy and renewables
4. Protection of the environment and ecology
5. Health, nutrition, health care and sanitary engineering

III. INSTITUTIONS, LAW, LEGISLATION AND SECURITY, CULTURE AND MEDIA

1. Free movement of goods, people, services and capital
2. The institutions of the European Union and the Western Balkan countries
3. The acquis of the European Union - Aquis communautaire
4. Protection of consumers
5. The market and competition policy
6. Commercial (corporate) law
7. Justice and Internal Affairs
8. Foreign Policy and Diplomacy

9. Defence and Security Policy and Challenges
10. Art and Cultural Heritage
11. The media and information policy

IV. INFRASTRUCTURE, TECHNOLOGY, EDUCATION AND RESEARCH

1. The policy of transport and traffic
2. Logistics and supply chains
3. Public Infrastructure
4. Education and training
5. Science and Research
6. Telecommunications and Information Technology

V. EUROPEAN INTEGRATION, INTERNATIONAL COOPERATION, PROCESSES AND PROGRAMS

1. The process of European integration: the status and projections for the Western Balkan countries by 2020
2. Regional policy and coordination of structural instruments of the EU
3. EU funds, strategies and programs: "Horizon 2020", "2020", "SEE 2020" and other support programs
4. China: "Central European Initiative (16+ 1)"
5. Political – security and economic aspects of the impact of global and regional force (China, Russia, Turkey, USA and the EU) to the Western Balkans.

SADRŽAJ/ CONTENTS:

CARINSKA VRIJEDNOST U BOSNI I HERCEGOVINI U SKLADU SA SPORAZUMOM O VRIJEDNOSTI STO-A, EVROPSKOM REGULATIVOM I INSTRUMENTIMA I ALATIMA SCO-A.....	12
<i>OGNJEN ALAGIĆ</i>	
KOHEZIJSKO JAČANJE KAO KLJUČ EKONOMSKOG PROSPERITETA DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA.....	14
<i>SADIK BAHTIĆ, NAMIK ČOLAKOVIĆ, MUSTAFA MULIĆ</i>	
MATEMATIČKO MODELIRANJE INŽENJERSKIH PROBLEMA KORIŠTENJEM METODE GENETSKOG PROGRAMIRANJA.....	16
<i>HRNJICA BHRUDIN</i>	
PERSONALNA I PROFESIONALNA EDUKACIJA KAO NOVA MOTIVACIJA SAVREMENOG ČOVEKA.....	17
<i>JELENA BAJIĆ</i>	
THE EFFECTS OF MEGA-REGIONAL TRADE AGREEMENTS ON THE MULTILATERAL TRADING SYSTEM	18
<i>VLATKA BILAS, FRANC SANJA</i>	
MODELIRANJE POSLOVNO – EKONOMSKIH STRATEGIJA KAO PLATFORME INVESTICIONE POLITIKE U USLOVIMA RIZIKA.....	19
<i>JELENA BOJIĆ, MIRJANA LANDIKA</i>	
IZAZOVI GLOBALNIH TRŽIŠTA I PROBLEMI INTERNACIONALIZACIJE USLUGA	20
<i>MAJA ĐOKIĆ, BILJANA LUKIĆ, MERI NEŠKOVIĆ</i>	
UNAPREĐENJE POSLOVANJA PRIMJENOM KONCEPTA KORPORATIVNOG PREDUZETNIŠTVA U SAVREMENIM TRŽIŠNIM USLOVIMA.....	22
<i>ELVIR JUGO</i>	
MONITORING BAZE KUPACA KAO DETERMINANTA LIKVIDNOSTI I FAKTOR STABILNOSTI NA SEKUNDARNOM TRŽIŠTU AUTODIJELOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ	23
<i>SANEL JAKUPOVIĆ, VEDRAN ŠUPUKOVIĆ</i>	
TAJNA DIPLOMATIJA I INTERESNE SFERE: PRIMER BALKANSKOG POLUOSTRVA	25
<i>DRAGAN KOLEV</i>	
STRATEGIJA RAZVOJA ZA SEKTOR KOMUNALNE INFRASTRUKTURE I ŽIVOTNE SREDINE OPŠTINE LAKTAŠI.....	27
<i>DANIELA KOMLJENIĆ</i>	
INTER-PORT COMPETITION: USING DRY PORTS TO EXTEND THE PORT'S HINTERLAND	28
<i>TOMAŽ KRAMBERGER</i>	
VREDNOVANJE SAOBRAĆAJNIH PROJEKATA U KOMPLEKSNIM INSTITUCIONALNIM USLOVIMA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	29
<i>MIRSAĐ KULOVIĆ</i>	

CURRENT STATUS, PROSPECTS AND CHALLENGES FOR DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES IN THE CULTURE OF REPUBLIC OF SRPSKA	31
<i>HELENA LAJŠIĆ</i>	
VERTIKALNI MENADŽMENT U FUNKCIJI PRODAJE.....	32
<i>LAKETA LUKA, LAKETA MARKO</i>	
MODELIRANJE INTERKORELACIONIH FAKTORA KAO PLATFORME UPRAVLJANJA KVALITETOM HOTELIJERSKOG POSLOVANJA U BIH (RS) ..	33
<i>LANDIKA MIRJANA, BOJANIĆ RADMILA</i>	
METODE ZA MODELOVANJE UPRAVLJANJA OTPADOM	34
<i>DRAGANA NEŠKOVIĆ MARKIĆ, HRISTINA STEVANOVIĆ ČARAPINA, LJILJANA STOJANOVIĆ BJELIĆ</i>	
SRBIJA U VRTLOGU EVROPSKIH INTEGRACIJA	35
<i>DALIBOR MILETIĆ, ANKA VOJVODIĆ, MARKO VOJVODIĆ</i>	
ANALIZA POKRETAČKIH SNAGA I OGRANIČENJA U PROGNOZAMA RAZVOJA AVIOPRIJEVOZA	37
<i>IVAN MIŠETIĆ, MIRKO TATALOVIĆ ANDREJ BAJIĆ</i>	
MARKETING STRATEGIES FOR THE PREPARATION OF FUTURE PROFESSIONALS WHO WILL BE EMPLOYED IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	38
<i>ALEKSANDAR NIKOLOVSKI, LAZAR ARSOVSKI, MAJA TRIPUNOSKA</i>	
POLOŽAJ MATERNJEG JEZIKA U NASTAVI I OBRAZOVANJU	39
<i>MILICA PETRIĆ</i>	
KORPORATIVNA KOMUNIKACIJA U FUNKCIJI RAZVOJA POSLOVANJA	40
<i>PROJOVIĆ IVANA, KOLEV DRAGAN</i>	
ZAŠTITA POTROŠAČA U INTERNET PRODAJI – STEPEN HARMONIZACIJE SA PRAVOM EVROPSKE UNIJE	42
<i>DRAGANA RANDELOVIĆ, SAMIR LJAJIĆ</i>	
ENERGETSKA BEZBJEDNOST KAO VAŽAN DIO SAVREMENIH GEOPOLITIČKIH PROCESA	43
<i>SLOBODAN SIMIĆ, BRANE JANKOVIĆ</i>	
SAVREMENI TRENDOVI U OBUCI I RAZVOJU LJUDSKIH RESURSA.....	45
<i>DRAŽENA STANOJEVIĆ</i>	
BUSINESS STRATEGY AND SUSTAINABLE COMPETITIVE ADVANTAGE IN UNSTABLE CONDITIONS OF BUSINESS	46
<i>STOŠIĆ MIHAJLOVIĆ LJILJANA, JEVTIĆ PETRONIJE, JEVTIĆ MIROSLAVA</i>	
BALKANIZACIJA MEDIJA: RAMP NA PUTU EVROPSKIH INTEGRACIJA.....	47
<i>DARKO TADIĆ</i>	
OPTIMIZACIJA UPRAVLJANJA KOMERCIJALNIM AKTIVNOSTIMA AVIOKOMPANIJE	48
<i>MIRKO TATALOVIĆ, JASMIN BAJIĆ, KREŠIMIR KUČKO</i>	
MODELI ANTICIPATIVNOG UPRAVLJANJA DEVIZNIM RIZIKOM	49
<i>TEŠIĆ ZORAN</i>	

IDENTIFYING “HOT SPOTS” FOR ENERGY EFFICIENCY IN THE FOUNDRY INDUSTRY	50
<i>MILAN TOPIĆ, KARIN TSCHIGGERL</i>	
MINERALNI SEKTOR I MINERALNA EKONOMIJA KAO OSNOVE DRUŠTVENO-EKONOMSKOG RAZVOJA ZEMLJE	51
<i>RADULE TOŠOVIĆ</i>	
FINANSIRANJE NOVIH PROIZVODA TRANSNACIONALNIH KOMPANIJA KAO NAČIN POZICIONIRANJA NA SVJETSKOM TRŽIŠU	52
<i>TRAVAR OSTOJA, KLJAJIĆ MILE</i>	
PRODUCT DESIGN IN THE SERVICE OF QUALITY INTERNATIONAL MARKETING.....	53
<i>MIRKO TRIPUNOSKI, FISNIK FERATI, BORCHE SIBINOVSKI</i>	
MOGUĆNOSTI I NAČINI FINANSIRANJA POLJOPRIVREDE U REPUBLICI SRPSKOJ	54
<i>BOGDANA VUJNOVIĆ-GLIGORIĆ, BEĆIR KAHRIMANOVIĆ</i>	
MOGUĆI EFEKTI POTENCIJALNOG SMANJENJA ROKOVA DOSPIJEĆA TREZORSKIH ZAPISA U REPUBLICI SRPSKOJ	55
<i>VUJNOVIĆ-GLIGORIĆ BOGDANA, BANOVIĆ MARICA, FIGUREK ALEKSANDRA</i>	
MOGUĆNOSTI ZA POVEĆANJE JAVNIH PRIHODA OD OPOREZIVANJA ELEKTRONSKE TRGOVINE U BIH	56
<i>VUJNOVIĆ-GLIGORIĆ BOGDANA, KOJIĆ VIŠNJA, ŠOJA TIJANA</i>	
PROFESSIONAL ETHICS AND ANTI-CORRUPTION WITH REFERENCE TO THE ETHICS CODE OF THE AUSTRIAN TAX ADMINISTRATION	57
<i>WOLFGANG BERGER</i>	

CARINSKA VRIJEDNOST U BOSNI I HERCEGOVINI U SKLADU SA SPORAZUMOM O VRIJEDNOSTI STO-A, EVROPSKOM REGULATIVOM I INSTRUMENTIMA I ALATIMA SCO-A

OGNJEN ALAGIĆ

Uprava za indirektno oporezivanje Banja Luka, email: ognjen.alagic@uino.gov.ba

Abstrakt: Kao zemlja u tranziciji Bosna i Hercegovina se nalazi pred brojnim izazovima na putu ka Evropskoj Uniji, između ostalog i stvaranju moderne i dobro organizovane carinske administracije. Problem utvrđivanja carinske vrijednosti se sam po sebi nameće kao primaran, uzimajući u obzir da je isti u direktnoj vezi sa obračunom indirektnih poreza i prilivom prihoda u budžet. Istraživački rad u pomenutoj oblasti ima za cilj da na jedan stručan, profesionalan i objektivan pristup problemima pokuša da iste sagleda i na njih ponudi odgovore. Izazov za istraživački rad na ovom polju autor je između ostalog pronašao i u činjenici da su, i pored metoda za utvrđivanje carinske vrijednosti koja su međunarodno priznata pravila, nacionalne regulative kao i ogromnog iskustva, carinski službenici često nemoćni i nemaju kvalitetan i jasan odgovor u pojedinim slučajevima.

Koristeći se Sporazumom o vrijednosti Svjetske trgovinske organizacije, regulativom Evropske Unije, instrumentima i alatima Svjetske carinske organizacije kao i dugogodišnjim radnim iskustvom autora u carinskoj administraciji, pokušano je da se doprinese boljem razumijevanju pomenutog instituta. Dodatnom analizom nacionalne legislative na polju carinske vrijednosti autor istraživački izlaže postojeće stanje i u samoj praksi, navodeći konkretne primjere koji prate pojedine probleme i eventualne mogućnosti za njihovo pravazilaženje.

Na osnovu prethodnog, iznešeni su prijedlozi i sugestije koji bi doveli do kvalitetnijeg i sveobuhvatnijeg pristupa utvrđivanju carinske vrijednosti kao što su teškoće sa kojim se svakodnevno suočavacarina služba BiH vezano za umanjenja vrijednosti za robe porijeklom iz Azije i nedostatak dokumentacije, problem pribavljanja informacija na osnovu međunarodnih sporazuma, naknadnu kontrolu u carinskom postupku, ljudske resurse, diskreciona ovlaštenja carinskih službenika, baze podataka (upravljanje rizikom), sudske odluke i međunarodnu razmjenu informacija o carinskoj vrijednosti. Na kraju, autor zaključuje da je carinska vrijednost rijetka oblast za koju se može tvrditi da je bilo koja donešena odluka vezano za predmetnu tematiku, uzimajući u obzir međunarodnu regulativu i nacionalno zakonodavstvo, uslovno, uvijek mogla biti i drugačija. Odgovornost za pronalaženjem adekvatnog balansa u svakom konkretnom slučaju, uzimajući u obzir prava i obaveze carinske administracije, sa jedne i privrednog subjekta, sa druge strane se uvijek nameće kao imperativ.

Ključne riječi: carinska vrijednost, STO Sporazum o vrijednosti, SCO instrumenti i alati na polju carinske vrijednosti, Carinska unija EU, međunarodni trgovinski sporazumi BiH.

**CUSTOMS VALUATION – CHALLENGES IN BOSNIA AND
HERZEGOVINA IN LINE WITH WTO VALUATION AGREEMENT,
EUROPEAN REGULATIONS AND WCO INSTRUMENTS AND TOOLS**

OGNJEN ALAGIĆ

*Indirect taxation authority Banja Luka,
email:ognjen.alagic@uino.gov.ba*

Abstract: As a country in transition, BiH is facing many challenges on the road to the EU, including the creation of a modern and well-organized customs administration. The problem of determining the customs value is itself emerging as the primary, taking into account that it is in direct relation to the calculation of indirect taxes and the influx of revenue in the budget. Research paper in the mentioned area aims to one expert, professional and objective approach to the problems attempts that they perceive them and to offer answers. The challenge for research study in this area by, among other things, author found in the fact that, despite the methods for determining the customs value are internationally recognized rules, national legislation as well as the extensive experience, customs officials often helpless and do not have a quality and a clear answer in some cases .

Using WTO Valuation Agreement, WCO instruments and tools as well as many years of experience of the author in the customs administration, an attempt was made to contribute to a better understanding of the institute. Additional analysis of national legislation in the field of customs value by the research exposes the current situation in the practice, giving concrete examples that follow certain problems and possible options for overcoming them.

Based on the above, he put forward proposals and suggestions that would lead to better and more comprehensive approach to the determination of the customs value, such as the difficulties faced daily customs authorities of BiH related to the undervaluation of goods from Asia and the lack of documentation, the problem of obtaining information on the basis of international agreement, the subsequent control in customs procedures, human resources, the discretionary powers of customs officers, database (risk management), court decisions and the international exchange of information on customs valuation.

Finally, the author concludes that the customs value is a rare area for which it can be argued that any decision was made regarding the subject topic, taking into account international regulations and national legislation, conditional, could always be different. The responsibility for finding an adequate balance in each case, taking into account the rights and obligations of the customs administration, on the one hand and economic entity, on the other hand is always imperative.

Keywords: customs valuation, WTO Valuation Agreement, WCO instruments and tools in the field of customs value, international trade agreements with B&H.

KOHEZIJSKO JAČANJE KAO KLJUČ EKONOMSKOG PROSPERITETA DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA

SADIK BAHTIĆ, NAMIK ČOLAKOVIĆ, MUSTAFA MULIĆ

Univerzitet u Travniku, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju

E-mail: sadiksado.bahtic@hotmail.com

Apstrakt: Proces ekonomskog povezivanja država Zapadnog Balkana permanentno je izložen veoma kompleksnim izazovima, ali svaki nova konferencija i svaki regionalni poslovni forum predstavljaju šansu za unošenje nove dinamike u integracijsku strategiju. Neke države iz ove regije nisu prevazišle unutrašnje probleme i dijalog između poslovne i političke elite iz prošlosti, što ih onemogućava u procesu daljeg napretka i razvoja, kao i da biznis i ekonomija mogu da pomognu političarima da lakše prevaziđu lokalne i regionalne razlike koje postoje na ovom prostoru. Kao realna mogućnost za unapređenje dostignutog stepena povezivanja, koja bi dala novi poticaj oživljavanju procesa proširenja i povezivanja, nameće se kreiranje zajedničke ekonomske strategija država koje čine ovaj geografski prostor. Disperzija ekonomskih veza može pomoći lakšem prevazilaženju lokalnih i regionalnih razlika, a da bi omogućio ekonomski prosperitet ovoj regiji neophodan je paralelni razvoj infrastrukture i ponovne industrijalizacije, povezane sa digitalnim uslugama. Samo tako uravnotežen razvoj može potaknuti ekonomski rast i stvaranje novih radnih mjesta.

Ključne riječi: Zapadni Balkan, regionalna saradnja, integriranje privrede, liberaliziranje trgovine, rast i razvoj

**COHESION STRENGTHENING AS A KEY ECONOMIC PROSPERITY THE
WESTERN BALKAN COUNTRIES**

SADIK BAHTIĆ, NAMIK ČOLAKOVIĆ, MUSTAFA MULIĆ

*University of Travnik, Faculty of Management and Business Economics
E-mail: sadiksado.bahtic@hotmail.com*

Abstract: The process of economic integration of the Western Balkans is constantly exposed to very complex challenges, but each new conference and each regional business forum is an opportunity for the introduction of a new dynamism in the integration strategy. Some countries in this region have not overcome internal problems and dialogue between business and the political elite of the past, which prevents them in the process of further progress and development, as well as business and economics can help politicians to easily overcome local and regional differences that exist in this area. As a real possibility for improvement of the achieved level of connectivity that would give new impetus to the revival of the process of enlargement and integration, there is the creation of a common economic strategy of the countries that make up this geographical area. Dispersion economic ties can help more easily overcome local and regional differences, and to enable economic prosperity of this region is a necessary parallel development of infrastructure and re-industrialization associated with digital services. Just like that balanced development can stimulate economic growth and job creation.

Key words: Western Balkans, regional cooperation, integration of the economy, liberalization of trade, growth and development

MATEMATIČKO MODELIRANJE INŽENJERSKIH PROBLEMA KORIŠTENJEM METODE GENETSKOG PROGRAMIRANJA

HRNJICA BHRUDIN

Docent, Univerzitet u Bihaću, email: bahrudin.hrnjica@unibi.ba

Apstrakt: Početkom devedesetih godina prošlog stoljeća profesor John Koza sa Univerziteta u Stanfordu objavio je rad koji prikazuje inženjersku metodu pod nazivom „genetsko programiranje“. Metoda je koncipirana na ideji evolucije i opstanka najsposobnijih jedinki u populaciji. Jedinke populacije čine kompjuterski programi nad kojima se izvršavaju osnovne genetske operacije ukrštanja, mutacije i reprodukcije. Evaluacija svakog kompjuterskog programa vrši se preko “fitness funkcije“ koja prikazuje koliko je jedinka „snažna“ u populaciji da „preživi“ prirodnu selekciju i evoluciju u sljedeću generaciju. U ovom radu prikazana je osnovna ideja ove metode, te njena implementacija kroz GPdotNET – open source program razvijen od strane autora rada.

Ključne riječi: GPdotNET, genetsko programiranje, hromosom, kompjuterski program, fitness funkcija, evolucijske metode.

PERSONALNA I PROFESIONALNA EDUKACIJA KAO NOVA MOTIVACIJA SAVREMENOG ČOVEKA

JELENA BAJIĆ

*Master Komunikoloških nauka, Univerzitet „Džon Nezbit“, Fakultet za kulturu i medije,
Beograd, email adresa: jelena.bajic011@gmail.com*

Apstrakt: Uočena i tržišno potkrepljena potreba savremenog čoveka za celovitim, personalnim i profesionalnim razvojem i njegovo traganje za samorazumevanjem, razumevanjem kompleksnog sveta oko sebe i svog položaja i orijentacije u njemu, dovode do razvoja novog vida edukacije koji unapređuje kako personalnu tako i profesionalnu stranu čoveka. Novi milenijum probudio je potrebu za novom motivacijom kako u sferi poslovanja, tako i u privatnom delovanju čoveka. Stari obrasci više nisu aktuelni i dovoljni. Potrebno je kroz adekvatnu edukaciju naučiti nove tehnike, modele i metode koji odgovaraju potrebama društva dvadesetprvog veka. U procepu između centripetalnih sila globalizacije i centrifugalnih atomizacije, savremeni čovek već duže vreme doživljava vrednosnu dezorijentaciju, koja je i glavni uzrok i srž duboke krize identiteta i prateće teskobe. Fenomen ekspanzije edukativnih programa i radionica za profesionalni i personalni razvoj predstavlja tržišni odgovor na pomenuto stanje društva i predstavlja pokazatelj novih potreba, kako pojedinaca, tako i savremenih organizacija. Stoga se uočava potreba primene savremenog načina komunikacije i u korporativnom svetu i to na svim nivoima, jer čovek nije podvojeno biće i njegovi privatni i poslovni problemi, ambicije i zahtevi se prožimaju i utiču na njegovu radnu sposobnost. U tom obuhvatno personalno-profesionalnom prostoru javljaju se i mogućnosti nove motivacije kroz različite komunikacione pristupe i strategije. U postindustrijskoj eri, eri globalizacije i ekonomije znanja, važno je oformiti jasnu, opštu sliku o pojmu i mestu motivacije kroz edukaciju u razvoju pojedinaca. Istraživanja pokazuju da personalne i interpersonalne sposobnosti i veštine, predstavljaju bitan uslov za efikasnije sticanje i unapređenje stručnih znanja i veština, tako što jačaju motivaciju za razvoj i učenje i olakšavaju i poboljšavaju kognitivne procese pojedinca. Postojeća stručna i naučna literatura pokazuje da je prepoznat i uticaj organizacije posvećene unapređenju edukacije zaposlenih, na njihovu motivaciju za sopstveni, kao i za razvoj i napredak organizacije. Koji je to vid edukacije koji najviše odgovara savremenom čoveku da bi razvio većinu svojih ličnih i poslovnih potencijala, da bi bio motivisan i kooperativan na svim poljima, pokušaćemo da odgovorimo ovim radom.

Ključne reči: edukacija, komunikacija, personalni i profesionalni razvoj

THE EFFECTS OF MEGA-REGIONAL TRADE AGREEMENTS ON THE MULTILATERAL TRADING SYSTEM

VLATKA BILAS, FRANC SANJA

*Associate professor, e-mail: vbilas@efzg.hr, Faculty of Economics and Business,
University of Zagreb, Croatia.*

*Assistant professor, e-mail: sfranc@efzg.hr, Faculty of Economics and Business,
University of Zagreb, Croatia.*

Abstract: The aim of this study is to investigate the motives and effects of mega-regional trade agreements on the multilateral trading system using the example of Trans Pacific Partnership (TPP) and Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP). Multilateralism and regionalism, although opposite trends, coexist simultaneously. While many arguments can be given for both approaches one has to recognize that the number of regional trade agreements is increasing and that regionalism is becoming a prevailing trend. The response to the regional trade agreements, especially mega-regionals, will mostly depend upon the effect on the third countries' trade interests. Since it is expected that, over time, many of the currently excluded emerging economies will become a part of some mega-regional agreement, it is not likely that new global standards and rules will be created on a strictly regional but rather on multilateral level.

Key words: mega-regionals, multilateral trading system, TPP, TTIP

MODELIRANJE POSLOVNO – EKONOMSKIH STRATEGIJA KAO PLATFORME INVESTICIONE POLITIKE U USLOVIMA RIZIKA

JELENA BOJIĆ, MIRJANA LANDIKA

*Integral inženjering, AD, Laktaši, e-mail: jelenabojic2001@yahoo.com
Panevropski univerzitet "Apeiron", Banja Luka, e-mail: mirjana.f.landika@apeiron-edu.eu*

Apstrakt: Investiciona politika i investiranje predstavlja esencijalne zadatke, ali istovremeno i probleme gotovo svih društveno – ekonomskih sistema. Investiranje predstavlja platformu razvoja i neophodnost opstanka tržišno – ekonomskih sistema, a podrazumijeva preduzimanje adekvatnih mjera i aktivnosti kako bi se uloženi kapital, putem odabrane djelatnosti permanentno uvećavao. Ekonomski pokazatelji, posebno u periodu ekonomske krize, oslikavaju nepovoljne i opšteprisutne tendencije neželjenog poslovnog rezultata proizilaze iz neadekvatne politike poslovanja, pri čemu investiranje i investicionu politiku možemo označiti liderima u oblasti poslovnih neuspjeha. Nemogućnost preciznog predviđanja poslovnih ishoda vezanih za investiciona ulaganja, vremenska disproporcija između ulaganja i njihovih početnih, a posebno optimalnih efekata, kao i ireverzibilnost uloženi sredstava, dodatno otežavaju formulaciju adekvatne strategijske platforme investicione politike. Modeliranje poslovnih strategija u uslovima turbulentnih društveno – ekonomskih, tehnoloških, kao i tržišnih faktora predstavlja inspiraciju i izazov istraživaču da izborom adekvatnog teorijskog modela reprezentativno prekopira realnost. Vjerno preslikavanje realnosti podrazumjeva suptilan pristup klasifikaciji navedenih faktora prema važnosti, nivou uticaja, kao i adekvatnu kvantifikaciju, prepoznavanje i uobličavanje oblika i mjere njihove međuzavisnosti. Model matematičke simulacije predstavlja teorijski model koji omogućava predikciju poslovnih ishoda u uslovima rizika uz njihovo iskazivanje korespondentno sa slučajnom komponentom koja na njih utiče. Ključno pitanje navedenog pristupa odnosi se na adekvatan izbor distribucije vjerovatnoće slučajne promjenljive, prilagođene uslovima investiranja pri čemu je potrebno uvažiti i empirijsku komponentu teritorijalno – geografskog prostora na kojem se investicija realizuje, a pri tome imati uvid i u druge aspekte izbora distribucije, kao što su iskustva u području odabranog područja investiranja (granske specifičnosti) i prilagođenost određenom teorijskom modelu. Simuliranje efekata investicionih ulaganja obezbjeđuje objektivan pristup strategijskom izboru i adekvatan proračun monetarnih posljedica prije operacionalizacije projekta.

Ključne riječi: investiciona politika, poslovno okruženje, ireverzibilnost uloženi sredstava, proračun poslovnih ishoda, efikasnost ulaganja.

IZAZOVI GLOBALNIH TRŽIŠTA I PROBLEMI INTERNACIONALIZACIJE USLUGA

MAJA ĐOKIĆ, BILJANA LUKIĆ, MERI NEŠKOVIĆ

*Docent, Panevropski univerzitet Apeiron, Fakultet poslovne ekonomije, Banja Luka,
spin_on@hotmail.com*

Viši asistent, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka, biljanapanic1986@gmail.com

*Saradnik u nastavi, Visoka strukovna škola tržišnih komunikacija, Beograd,
maryneskovic@gmail.com*

Rezime: Pre nego što se kompanija odluči da prodaje svoje proizvode i usluge u inostranstvu, mora u potpunosti razumeti internacionalno marketing okruženje. U međunarodnom okruženju zadnje dve decenije stvaraju se i nove mogućnosti i problemi. Svetska trgovina i investiranje su rasli veoma brzo zahvaljujući atraktivnim tržištima, pre svega u Zapadnoj i Istočnoj Evropi, Kini i Rusiji. Zahvaljujući tome, internacionalni finansijski sistem je postao kompleksniji, a kompanije koje učestvuju u međunarodnoj razmeni susreću se sa sve većim trgovinskim barijerama koje su podignute da zaštite domaća tržišta od strane konkurencije.

Sve kompanije koje se takmiče na međunarodnim tržištima moraju najpre razumeti međunarodni trgovinski sistem. Kada prodaju u drugim zemljama, firme su suočavaju sa raznim ograničenjima. Mogućnosti za izvoz usluga su velike i rastuće. Međutim, zato što trgovina stvara poslove i drži ključ ekonomskog rasta, čitav svet želi udeo u rastućem uslužnom sektoru. Kombinacija ambijentalnih faktora koji doprinose uspehu organizacije na domaćem tržištu, mogu biti odsutni na stranim tržištima. Ovo može dovesti do neuspeha pokušaja da se izveze uslužna formula. Globalna konkurencija će nastaviti da raste, što zahteva bolje razumevanje internacionalnih uslužnih koncepata, problema i izazova.

Ključne reči: globalizacija, konkurencija, tržište, usluge, savremeno društvo.

JEL klasifikacija: F63 Impacts of Globalization: Economic Development.

CHALLENGES OF GLOBAL MARKETS AND PROBLEMS OF SERVICE INTERNATIONALIZATION

MAJA ĐOKIĆ, BILJANA LUKIĆ, MERI NEŠKOVIĆ

Abstract: Before a company decides to sell their products and services abroad, they must fully understand the international marketing environment. The international environment, in the last two decades, has been creating new opportunities and problems. World trade and investment have grown rapidly thanks to attractive markets, especially in Western and Eastern Europe, China and Russia. As a result, the international financial system has become more complex, and companies involved in international trade are faced with rising trade barriers that were set to protect the domestic market from foreign competition.

All the companies that compete in international markets must first understand the international trading system. When sold in other countries, companies are faced with various limitations. Opportunities for export of services are large and growing. However, since trade creates jobs and holds the key to economic growth, the whole world wants a share in the growing service sector. The combination of environmental factors that contribute to the success of the organization in the local market, may be absent in foreign markets. This can lead to the failure of attempts to export the service formula. Global competition will continue to grow, which requires a better understanding of international service concepts, problems and challenges.

Key words: globalization, competition, market, service, modern society.

JEL classification: F63 Impacts of Globalization: Economic Development

UNAPREĐENJE POSLOVANJA PRIMJENOM KONCEPTA KORPORATIVNOG PREDUZETNIŠTVA U SAVREMENIM TRŽIŠNIM USLOVIMA

ELVIR JUGO

Docent, Finius d.o.o., Banja Luka, direktor

Email: jugo.urban@gmail.com

Apstrakt: Preduzetničko ponašanje je način razmišljanja, opredjeljen kreativnim pristupom poslovanju, koji sve više poprima oblik korporativnog preduzetništva. Glavna uloga preduzetništva u savremenoj privredi ogleda se u inovativnom djelovanju koje stvara uslove za tehnološki razvoj, formiranje fleksibilnih organizacija i novo zapošljavanje. Korporativno preduzetništvo se javlja pojavom kapitalizma, da bi puni procvat nastao u fazi liberalnog kapitalizma. Od početaka pa do potpune afirmacije preduzetničke filozofije poprilično je dug period u kojem su se javile, na teorijskom području, nekoliko škola u kojima se izučava ovaj fenomen. Tako danas imamo potpunu viziju nastanka preduzetništva, njegovog razvoja i značaja u savremenim uslovima razvoja privrede. Novo korporativno preduzetništvo se pojavljuje kao dinamična razvojna kombinacija ideja, kapitala, znanja i rizika. U savremenoj privredi osnova uspješnog poslovanja, pogotovu u globalnim okvirima, jeste stvaranje povoljne klime u organizaciji koja forsira preduzetničko ponašanje, inovativnost i fleksibilnost. Glavni predmet istraživanja u ovom radu predstavlja sveobuhvatni pristup ekonomije preduzetništva sa akcentom na unapređenje poslovanja primjenom koncepta korporativnog preduzetništva koje podrazumijeva prevazilaženje inercije, rigidnosti, suvišnih pravila, regulacije kao i birokratije u postojećoj organizaciji. Istraživanje upravo polazi od činjenice da preduzeće koje želi upjeh u turbulentnom i kompleksnom poslovnom okruženju mora da u organizacionu strukturu ugradi duh preduzetničkog menadžmenta, odnosno preduzetnički način rukovođenja. Ono mora da usvoji takvu poslovnu politiku koja će organizaciju stvoriti sposobnom za inovacije a samim tim i da održi postojeću konkurentsku prednost. Primjena koncepta korporativnog preduzetništva treba da omogući formiranje uslova za uspješniji tržišni nastup u cilju postizanja konkurentске dominantnosti preduzeća.

Ključne riječi: korporativno preduzetništvo, unapređenje poslovanja, kompleksno poslovno okruženje, konkurentska prednost, inovacijski pristup.

MONITORING BAZE KUPACA KAO DETERMINANTA LIKVIDNOSTI I FAKTOR STABILNOSTI NA SEKUNDARNOM TRŽIŠTU AUTODIJELOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

SANEL JAKUPOVIĆ, VEDRAN ŠUPUKOVIĆ

*vanredni profesor, Panevropski univerzitet Apeiron, email: sanel.e.jakupovic@apeiron-edu.eu
magistar ekonomskih znanosti, CIAK doo Zagreb, direktor, email: vedran.supukovic@ciak.hr*

Apstrakt: S obzirom na izuzetno veliki kumulativni pad prodaje na tržištu novih automobila u Republici Hrvatskoj u periodu od 2008. godine kada je dosegnut vrhunac prodaje koji je iznosio 88.265 vozila pa do 2013. Godine kada je prodano 27.802 vozila što je kumulativni pad od gotovo 70 %, uz blagi porast 2014. i 2015. godine koja je završila sa 35.715 prodanih vozila ali sa učešćem države koja je putem ministarstava kupila više od 20 % navedenog broja te na taj način isproducirala rast prodaje na tržištu koje je u zadnjih 8 godina u potpunosti devastirano, došlo je do porasta prodaje rabljenih vozila kako iz tuzemstva (većim dijelom istekom operativnog leasinga u državnoj upravi što je zamijenjeno već navedenim učešćem prodaje novih vozila), tako i iz inozemstva inicirajući porast prosječne starosti vozila u Republici Hrvatskoj. Kao posljedica ovakvog trenda, sekundarno tržište autodijelova organski raste po iznimno visokim stopama determinirajući očitu propulzivnost s dvoznamenkastim stopama rasta. Kao posljedicu ovakvih načina prodaje imamo izrazito disperziranu bazu kupaca kod svih velikih tvrtki na tržištu sa temeljnim problemom upravljanja likvidnošću pretežito radi činjenice da se najveći postotak prihoda generira radom sa mehaničarskim radionicama čiji su bilančni pokazatelji iznimno loši. U tim i takvim uvjetima kao imperativ se nameće inovativan i stvaralački pritup problemu rješavanja likvidnosti kao jednom od najvećih problema ne samo navedenog tržišta, nego i gospodarstva općenito. Stoga ćemo prikazati model monitoringa baze kupaca kao najbolje i trajno rješenje problema likvidnosti na hrvatskom sekundarnom tržištu autodijelova.

Ključne riječi: likvidnost, monitoring baze kupaca, tržište automobila, hrvatsko sekundarno tržište autodijelova, Republika Hrvatska.

CONTRIBUTION OF CEFTA AGREEMENT TO THE DEVELOPMENT OF CEFTA ECONOMIES EXAMPLE BOSNIA AND HERZEGOVINA

SANEL JAKUPOVIC, MILANKA ALEKSIC, VESNA NOVAKOVIĆ,

Panevroski univerzitet "APEIRON", sanel.e.jakupovic@apeiron-edu.eu

Panevroski univerzitet "APEIRON", milanka.s.aleksic@apeiron-edu.eu

Ministarstvo prosvjete i kulture RS, novakovic.vesnabl@gmail.com

Abstract: Implementation of the "CEFTA 2006" agreement lasts for ten years, and in order to make explicit the importance of the agreement it should be presented base contribute to the economy of the Member States. Through this work it will be shown the contribution agreement for economic activities in Bosnia and Herzegovina. The main contribution is increasing in trade among the member countries of the agreement and preparing for full membership in the EU, also adapting to the standards and conditions in the EU market. This statement is characteristic also and for Bosnia and Herzegovina. With the application of other trade agreements the basic goal of Bosnia and Herzegovina trough implementation of CEFTA 2006 is to extent adequate preparation for accession to full membership of the European Union. This agreement is an agreement on free trade in industrial goods and most agricultural goods between member states, the agreement defines the equal treatment of domestic and foreign investors, as well as the openness of public procurement markets. Certain studies prove positive direct and indirect effects of CEFTA Agreement on economic growth, the objective of the study is to confirm the link between the services and the productivity of the manufacturing companies that rely on the services sector as an input product. This paper will indicate the impact of the agreement on the economic development in Bosnia and Herzegovina, in terms of trade relations with member states of the European Union and member countries of the CEFTA agreement. Since CEFTA acting as a preparation for membership of the European Union, countries that have signed the agreement on the EU full membership withdrawn from the CEFTA, which is also the main goal of Bosnia and Herzegovina.

Key words: CEFTA, Market, EU, Bosnia and Herzegovina.

TAJNA DIPLOMATIJA I INTERESNE SFERE: PRIMER BALKANSKOG POLUOSTRVA

DRAGAN KOLEV

vanredni profesor, Panevropski univerzitet Apeiron, email:kolevces@yahoo.com

Apstrakt: Fenomeni tajna diplomatija i interesne sfere su tesno povezane. Istorija međunarodnih odnosa svedoči da su sfere interesa najčešće uspostavljale putem tajne diplomatije. Ništa se u tom smislu nije promenilo ni u savremenom svetu. Kada se uspostavi ravnoteže moći između velikih sila, pristupa se dogovoru o podeli sfera uticaja. Ti dogovori se vode na diplomatskom nivou sa odsustvom javnosti. Dogovori se tajno potpisuju i na njihovo obelodanjivanje se čeka decenijama i vekovima, a sa mnogima javnost nikada neće biti upoznata. Interesne sfere (zone interesa) se najčešće stvaraju tajnim sporazumima između dve ili više velikih sila putem tajne diplomatije i uvek na račun trećih država (naroda). Može se slobodno reći da je borba za interesne sfere bila u osnovi uzroka mnogih, pa i svetskih ratova, a nakon Drugog svetskog rata nastavile su je SAD i SSSR. Istorija balkanskog prostora i odnosi naroda koji ga naseljavaju jasno pokazuju da je on vekovima bio poprište sukobljavanja geopolitičkih interesa globalnih centara moći. U sadašnjem geopolitičkom trenutku Balkan je poprište borbe za dominaciju velikih sila. U određenom momentu će postati prostor uspostavljanje interesnih sfera. Do toga će doći posredstvom tajne diplomatije.

Ključne reči: Tajna diplomatija, interesne sfere, super-sile, Balkansko poluostrvo

SECRET DIPLOMACY AND INTERESTED SPHERES: THE CASE OF BALKAN PENINSULA

DRAGAN KOLEV

Assoc.Prof, Paneuropean university Apeiron, email:kolevces@yahoo.com

Abstract: The phenomena of secret diplomacy and spheres of influence are closely related. History of international relations testify that the most common areas of interest are established through secret diplomacy. Nothing in this sense isn't changed even in the modern world. When you establish a balance of power between the great powers, then you must agree about access on the division of influence spheres. These arrangements are kept at a diplomatic level with the absence of the public. This agreements are secretly signed and its waiting for decades and centuries, and with many of that public will never be aware of. Spheres of influence (zone of interest) are usually created by a secret agreement between two or more major powers through secret diplomacy, and always at the expense of third countries (nation). It can be said that the struggle for spheres of influence was basically the cause of many, including world wars and after World War II continued the USA and the SSSR. History of the Balkan region and relations among people who inhabit it, clearly shows that he was for centuries the scene of clashes geopolitical interests of global power centers. At the present moment Balkan geopolitical scene is area for dominance of the great powers. At some point it will become the space establishment of interested spheres. That will happen through secret diplomacy.

Keywords: Secret diplomacy, spheres of influence, super-powers, the Balkan Peninsula

STRATEGIJA RAZVOJA ZA SEKTOR KOMUNALNE INFRASTRUKTURE I ŽIVOTNE SREDINE OPŠTINE LAKTAŠI

DANIELA KOMLJENIĆ

*Student maestr studija, Panevropski univerzitet Apeiron, email:
Daniela.komljenic@hotmail.com*

Apstrakt: Strategija razvoja opštine Laktaši je ključni dokument Opštine koji se donosi za određeni vremenski period, a treba da postiče razvoj zajednice kroz realizaciju strateških planova i ciljeva. Razvoj opštine Laktaši se zasniva na Strategiji koja predstavlja osnovu za definisanje planova i ciljeva, uz nastojanje da se konsoliduju snage i iskoriste prilike. Na primjer, ovaj dokument ističe značajnu pokrivenost Opštine uslugama prikupljanja otpada i vodosnabdijevanja. Međutim, analiza istovremeno ukazuje na slabosti u ovim oblastima, pa je neophodno uvesti poboljšanja u pružanju obje vrste usluga i obezbijediti održivost uspostavljenih sistema. Osnovna hipoteza glasi: Programi i planovi doneseni Strategijom razvoja Opštine utiču na razvoj sektora komunalne infrastrukture i životne sredine. Rezultati istraživanja su potvrdili postavljenu hipotezu, što upućuje na to da bi Opština postigla znatan razvoj ukoliko bi se isključivo vodila ciljevima i zadacima postavljenim u Strategiji razvoja.

Ključne riječi: strategija, programi, ciljevi, projekti

INTER-PORT COMPETITION: USING DRY PORTS TO EXTEND THE PORT'S HINTERLAND

TOMAŽ KRAMBERGER

*Vanredni profesor, Fakultet za logistiku Celje, Univerza v Mariboru, email:
Tomaz.Kramberger@um.si*

Abstract: This paper explores the use of dry ports as a tool of inter-port competition. The case examined is of hinterland access to central Europe by Adriatic ports, a production and consumption area that is mostly served by north European ports despite a much shorter sailing distance from Asia to southern ports. The paper tests to what degree better hinterland access can overcome the disadvantages at the port themselves, which are less efficient and have lower economies of scale than their northern competitors. A second aspect examined is inter-port competition between those Adriatic ports for the central European hinterland. A cost model is produced to determine to what extent better hinterland access is more important than distance as a determinant of a port's hinterland. A port with good dry port access can compete for the traditional hinterland of another port that has shorter distances but does not have good access to dry ports. The methodology is to model the hinterland of a selection of ports (i.e. identifying the O/D traffic choosing each port) before and after introduction of a dry port. Results suggest that smaller ports can compete both with dominant ports as well as neighbouring closer ports through the improvement of hinterland access via a well-functioning intermodal corridor and dry port network, but the sensitivity analysis reveals that such advantages can easily be eroded by competitive policies of other ports.

Keywords: dry ports, inter-port competition, European hinterland, Adriatic ports

VREDNOVANJE SAOBRAĆAJNIH PROJEKATA U KOMPLEKSNIM INSTITUCIONALNIM USLOVIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

MIRSAD KULOVIĆ

Redovni profesor, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka

E-mail: mirsad.f.kulovic@apeiron-edu.eu

Apstrakt: Veliki projekti u oblasti saobraćaja i transporta u Bosni i Hercegovini (BiH), u periodu koji slijedi, zahtijevaće značajne investicije, kako iz javnih tako i iz privatnih izvora. Ovi projekti će imati efekte na ekonomske, društvene i okolinske karakteristike lokacija na kojima će se realizovati. U mnogim slučajevima navedeni projekti će imati uticaj i na zainteresovane grupe subjekata (stakeholders) i to na, za te grupe, na posebno svojstven način. Zbog toga će takve grupe subjekata biti zainteresovane za učešće u procesu donošenju odluka i to posebno u fazi kada se procjenjuju projektne opcije i vrednuju alternative. Ovaj rad se fokusira na institucionalne uslove vrednovanja saobraćajnih projekata u BiH. U radu se prvo ukazuje na kompleksnu institucionalnu strukturu u oblasti saobraćaja u BiH, a zatim na značaj osnovnih metoda vrednovanja (funkcionalno, ekonomsko, ekološko i investiciono vrednovanje) saobraćajnih projekata i mogućnost institucionalnog pristupa u njihovoj implementaciji. Takođe se konstatuje da pristup vrednovanju saobraćajnih projekata sa aspekta zainteresovanih subjekata (stakeholders) pomaže ostvarenju socijalnog optimuma. U radu se navodi da socijalna „troškovi-korist“ analiza, iako je izvedena iz neo-klasične ekonomije implicitno uključuje i neke institucionalne elemente.

Ključne riječi: Saobraćaj, projekat vrednovanje, institucionalni uslovi, Bosna i Hercegovina

TRANSPORT PROJECT EVALUATION IN A COMPLEX INSTITUTIONAL CONDITIONS IN BIH

MIRSAD KULOVIĆ

Full professor, Paneuropean University Apeiron, Banja Luka

E-mail: mirsad.f.kulovic@apeiron-edu.eu

Abstract: Great projects in the field of traffic and transportation in Bosnia and Herzegovina (BiH), in the period that follows, will require significant investment, both from public and private sources. These projects will have an impact on economic, social and environmental characteristics of the location where it will be implemented. In many cases, those projects will have an impact on stakeholders entities (stakeholders) and to the, for this group, in especially a unique way. Therefore, such a group of interested parties will be interested in participating in the process of decision-making, especially at the stage when it assessed the design options and evaluate alternatives. This work focuses on the institutional framework of evaluation of traffic projects in BiH. The paper points out the complex institutional structure in the field of transport in BiH, and the importance of the basic methods of evaluation (functional, economic, environmental and investment evaluation) of traffic projects and the possibility of the institutional approach in their implementation. It also notes that the approach to evaluating transport projects in terms of interested parties (stakeholders) helps the realization of the social optimum. The paper states that the social "costs-benefit" analysis, although it is derived from neo-classical economics implicitly includes some institutional elements.

Key words: Transport, Project Evaluation, Institutional Condition, Bosnia and Herzegovina

CURRENT STATUS, PROSPECTS AND CHALLENGES FOR DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES IN THE CULTURE OF REPUBLIC OF SRPSKA

HELENA LAJŠIĆ

*doktor nauka, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske,
Email:helena.lajsic@nub.rs*

Abstract: It is a special challenge to explore the status and possibilities of development of human resources in the culture of Republic of Srpska on the institutional level and the level of separate cultural activities and the level of cultural sector as well. The fact is that the socioeconomic circumstances in transitional processes are complex. In those processes, culture is often treated in the public discourse as a significant activator of social development and a representative of our values in the world. Therefore, it is clear that analysing this sector is of a great value. Interesting are the facts obtained through studying and reviewing the role and influence of human resources both globally and locally. Human resources management in all business systems is becoming completely different from what it used to be before. This is no longer understood as a mere functional activity but also as a new business philosophy to be applied on all managerial levels. In this century, human resources have not only been the key competitive advantage of every organisation, but also every country as well. The subject of this study refers to the evaluation of the current general situation in the cultural sector in Republic of Srpska, as well as problems, needs and prospects for development of human resources in the cultural institutions in Republic of Srpska. A special value of this scientific study refers to the sample encompassing institutions of different activities – archive, libraries, museums, theatres, cultural centres etc. The sample also includes the institutions outside the aforesaid ones, but which are also seen as institutions significant for the state. The data collected include employees in expert positions in a number of cultural institutions in Banja Luka, Prijedor, Eastern Sarajevo, Gradiška, Doboj, Novi Grad, Trebinje etc. This paper tries to give a general evaluation of the current status of the cultural sector and assessment of the future prospects. The paper will also try to give an answer to the issues such as where resources can be found for improvement of the general status of culture, what negative influences are and what is the level of cooperation with the industrial sector.

Keywords: human resources, development, culture, Republika Srpska.

VERTIKALNI MENADŽMENT U FUNKCIJI PRODAJE

LAKETA LUKA, LAKETA MARKO

*profesor strukovnih studija, Visoka strukovna škola tržišnih komunikacija, Beograd,
e-mail: l.luka81@gmail.com
Vanr.profesor, Univerzitet "APEIRON", Fakultet poslovne ekonomije, Banja Luka,
e-mail: prof.laketa@gmail.com*

Apstrakt: Prodajni menadžment se poslednjih godina nalazi u samom vrhu interesovanja brojnih ekonomskih i marketing teoretičara. Kompleksnost i dinamika tržišta ponude i potražnje u mnogim segmentima stavlja u druge pozicije učesnike u funkcionalnim kanalima marketinga na „pravom putu“ orijentacije prema kupcima, dajući tako poseban značaj efektivnom menadžmentu odnosa sa kupcima. Mnogi njegovi nosioci, nudeći visoko vredne proizvode, korigujući konkurenciju cenama, samo dizajniraju „vrh ledenog brega“. Za razliku od toga, na temu menadžmenta i odnosa sa kupcima, posebno se apostrofira činjenica, da dramatično zaoštrena konkurencija na nivou trgovine i proizvodnje ističe u prvi plan potrebu uspostavljanja ekonomski efektivne i poslovno efikasne tesne saradnje između aktera u nizu stvaranja vrednosti. Reč je, između ostalog, o implementaciji ekonomski efektivne i poslovno efikasne logistike i uvažavanju želja kupaca, usaglašenim koncepcijama nastupa na tržištu, kako bi se dobilo u vremenu i ostvarile uštede u poslovnim potencijalima. Činjenica je da veliki značaj pripada direktnim razgovorima sa poslovnim ljudima iz različitih sektora, grana i delatnosti, kako se više ne bi upražnjavali konvencionalni odnosi prilikom profilisanja proizvoda i mesta plasmana, već dominirala kooperativna koordinacija menadžmenta marketinga nabavke, logistike i marketing plasmana na aktuelnoj tržišnoj sceni. Nova orijentacija njihovog menadžmenta ne stremi samo prema kupcima orijentisanom fokusiranju procesa putem restrukturiranja samo pojedine prodajne ili proizvodne kompanije, nego celokupnog niza stvaranja vrednosti. Ekonomski efektivnim i poslovno efikasnim menadžmentom odnosa sa kupcima propagira se saradnja između prodajnih, proizvodnih i drugih uslužnih kompanija. Pri tome je neophodno, na jednoj strani, dizajnirati logistički proces, koristeći se instrumentima menadžmenta odnosa sa kupcima. Na drugoj strani, u okviru menadžmenta instrumenata težiti ka kupcima orijentisanom novom dizajniranju nastupa na tržištu politikom robnog asortimana, politikom posebnih usluga, politikom marke, politikom kvaliteta, politikom cena, politikom lokacije, politikom tržišnih komunikacija (u užem smislu), politikom unapređenja prodaje, politikom odnosa sa javnošću, politikom uređenja prodajnog prostora i razmeštaja proizvoda, te politikom izbora prodajnog osoblja.

Ključne reči: Menadžment, kupci, vertikalni menadžment, marketing miks.

MODELIRANJE INTERKORELACIONIH FAKTORA KAO PLATFORME UPRAVLJANJA KVALITETOM HOTELIJERSKOG POSLOVANJA U BIH (RS)

LANDIKA MIRJANA, BOJANIĆ RADMILA

*Panevropski univerzitet „Apeiron“ Banja Luka, mirjana.landika@gmail.com
„M:tel“ Banja Luka, Radmila.Bojanic@mtel.ba*

Apstrakt: Poslovni sistemi paketom mjera i odluka vlastite aktivnosti usmjeravaju u pravcu ostvarivanja poslovnih ciljeva, definisanih kao željene vrijednosti koordinata izlaznog vektora. Poslovna efikasnost zahtijeva adekvatno tržišno pozicioniranje u složenoj i intenzivno interaktivnoj korelacionoj matrici društveno – ekonomskog sistema, a postiže se adekvatnim kreiranjem, prepoznavanjem i adaptiranjem korisničkim zahtjevima. Tržišno pozicioniranje, predstavlja skup mjera i aktivnosti kojim poslovni sistem, kreirajući vlastiti output, teži da efikasnom alokacijom potencijalno raspoloživih resursa vlastitu ponudu učini prihvatljivijom i atraktivnijom u odnosu na druge pretendente. Konkretno okoliš poslovnih sistema zemalja u tranziciji karakteriše fokusiranost na opstanak i zapostavljanje inovativnog pristupa i pokretanja raspoloživih potencijala u kreiranju poslovnih strategija. Dodatni izazov i inspiraciju konkretizaciji afirmativnom tržišnom pozicioniranju odnosi se, neizostavno, na veličinu, intenzitet, stohastičnost, raznovrsnost i varijabilnost faktora koji kreiraju korisnička očekivanja, a koje je nophodno adekvatno prepoznati, kvalifikovati, kvantifikovati i obuhvatiti adekvatnim modelom odlučivanja. Objektivizacija navedenih aktivnosti, na odabranom istraživačkom projektu, determinisana je prevashodno orijentacijom na prirodno – geografske, kulturološke, sportsko – rekreativne i/ili edukativne aspekte, kao i izraženom tendencijom izostanka orijentacije na inovativan pristup kreiranju, upotpunjavanju i/ili obogaćivanju paketa ponude. Navedeno proizilazi iz poslovnog opredjeljenja koje podrazumijeva fokusiranje na uzak segment tržišta, tradicionalizam u kreiranju i promociji paketa ponude, značajno ograničen asortiman ponude, posebno u segmentu dodatnih usluga, jezičke barijere. Maksimiziranje aktuelizacije konkurentne pozicije na globalnom, a ne lokalnom nivou, usaglašavanje poslovnih aktivnosti sa resursnim potencijalima i sistemskim okruženjem zahtijeva pokretanje intelektualnog kapitala u smislu modelske verifikacije uočenih tendencija i njihovo uvršavanje u sistem poslovnog odlučivanja. Pokretanje potencijala interkorelacione statističke metodologije omogućava klasifikaciju smjera i inteziteta pojedinačnog uticaja stohastičkih veličina kao determinanti ostvarenog nivoa i korisničke percepcije kvaliteta usluge u hotelijerstvu. Selekcija faktora saglasnih sa realnim okolnostima doprinosi teorijskoj verifikaciji izabranog poslovnog portfolija u procesu kreiranja željenog poslovnog rezultata i proračun monetarnih posljedica pojedinih poslovnih opredjeljenja.

Ključne riječi: korisnička očekivanja, interkorelaciona matrica, teorijska verifikacija, poslovni rezultat

METODE ZA MODELOVANJE UPRAVLJANJA OTPADOM

DRAGANA NEŠKOVIĆ MARKIĆ, HRISTINA STEVANOVIĆ ČARAPINA,
LJILJANA STOJANOVIĆ BJELIĆ

*JP „DEP-OT“ Regionalna deponija Banja Luka
Fakultet zaštite životne sredine, Univerzitet Educons, Sremska Kamenica, Srbija
Fakultet zdravstvenih nauka, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka,
email:ljiljana.v.stojanovichijelic@apeiron-edu.eu*

Apstrakt: Otpad je proizvod svakodnevnih ljudskih aktivnosti, a suočeni smo sa velikim količinama otpada svakodnevno. Neadekvatnim načinom tretmana otpada posljedice su višestruke: zagađenje životne sredine i ugrožavanje zdravlja ljudi, gubitak korisnih komponenti iz otpada, odnosno eksploatacija i potrošnja prirodnih resursa. U XXI vijeku održivo upravljanje komunalnim otpadom će postati neophodno u svim fazama, počevši od planiranja do izgradnje, rukovanja, reciklaže i krajnjeg razlaganja. Spektar novih i postojećih tehnologija za tretman otpada i strategije upravljanja otpadom zahtijevaju održavanje kvaliteta životne sredine u ovom trenutku, ali i ispunjavanja održivosti u budućnosti. Integralno upravljanje otpadom treba da ispuni određene prioritete u skladu sa hijerarhijom otpada kao što su zahtjevi za reciklažom otpada, da se poveća korišćenje obnovljive energije, da se traže više društveno prihvatljive opcije, i da se očuva biodiverzitet i prirodni ekosistemi istovremeno. Postići takve ciljeve moguće je samo ako se svi tehnički i netehnički aspekti sistema upravljanja čvrstim otpadom analiziraju kao cjelina, jer su međusobno povezani, i razvoj u jednoj oblasti često utiče na praksu ili aktivnosti u drugoj oblasti. Različiti analitički alati i metode se koriste kao pomoć prilikom donošenja odluka u sistemima upravljanja otpadom. Analitičke metode koje se koriste u sistemu upravljanja otpadom se mogu klasifikovati u dvije grupe: inženjerski modeli i modeli procjene sistema.

Ključne riječi: upravljanje otpadom, analitičke metode za modeliranje upravljanja otpadom, obnovljivi izvori energije.

SRBIJA U VRTLOGU EVROPSKIH INTEGRACIJA

DALIBOR MILETIĆ, ANKA VOJVODIĆ, MARKO VOJVODIĆ

*docent, Fakultet za menadžment, Zaječar, dalibor.miletic@fmz.edu.rs,
profesor, Visoka zdravstveno-sanitarna škola strukovnih studija „Visan“, Beograd,
skola@vzsvisan.com
profesor, Visoka zdravstveno-sanitarna škola strukovnih studija „Visan“, Beograd,
skola@vzsvisan.com*

Apstrakt: Dobro poznata dešavanja s kraja XX veka izolovala su Srbiju i usporila su privredne tokove ali i evrointegracije. Početak trećeg milenijuma doneo je ubrzanje procesa tranzicije privrede Srbije, ali i ubrzanje procesa evropskih integracija. Međutim, nakon više od decenije Srbija nije previše napredovala na evropskom putu. Srbija se tradicionalno nalazi između Istoka i Zapada, a nosioci ekonomske politike proklamovali su kao strateški cilj punopravno članstvo Srbije u Evropsku uniju. Može se reći da se problematika evropskih integracija nametnula svojom težinom kao integralni element tranzicionih i reformskih procesa u privredi Srbije. Istovremeno, stiče se utisak da na evropskom putu Srbija ima daleko više ograničenja i izazova nego bila koja druga država. U prilog toga govori i činjenica da je Srbiji bilo potrebno preko decenije da otpočne pregovore sa Unijom. Dodatni opterećujući faktori evropskog puta Srbije su kriza u Ukrajini, migrantska kriza ali i izlazak Velike Britanije iz Unije. Evropska unija nalazi se pred najvećim izazovima od svog osnivanja. Naredne godine navršava se 60 godina od potpisivanja Rimskog ugovora a prema mnogim analitičarima Unija se nalazi na početku svog kraja. Prema najavama, novih proširenja neće biti pre 2020. godine, pa se s razlogom postavlja pitanje da li će Srbija uopšte imati mogućnost da postane članica evropske porodice.

Ključne reči: Srbija, Evropska unija, novi globalni procesi, kriza.

SERBIA IN VORTEX OF EUROPEAN INTEGRATION

DALIBOR MILETIĆ, ANKA VOJVODIĆ, MARKO VOJVODIĆ

Asoc.Prof., Faculty of management, Zaječar, dalibor.miletic@fmz.edu.rs,

Prof.of High school, High school „Visan“, Beograd, skola@vzsvisan.com

Prof.of High school, High school „Visan“, Beograd, skola@vzsvisan.com

Abstract: The well-known events from the end of the twentieth century were isolated Serbia and slowed economic trends and European integration. The beginning of the third millennium brought the acceleration of the process of transition of the Serbian economy, but also speed up the process of European integration. However, after more than a decade Serbia was not much progress on the European path. Serbia is traditionally located between East and West, and policy makers have been proclaimed as a strategic goal of full membership of Serbia in the European Union. It can be said that the issue of European integration has imposed its weight as an integral element of transition and reform process in Serbia's economy. At the same time, one gets the impression that the European path of Serbia has far more restrictions and challenges than any other country. In support of that is the fact that Serbia was necessary over the decades to start negotiations with the Union. Additional factors burdening Serbia's European path the crisis in Ukraine, but also migrant crisis out of Great Britain from the Union. The European Union is facing the biggest challenges since its founding. Next year marks the 60th anniversary of the signing of the Treaty of Rome and according to many analysts, the Union is at the beginning of its end. According to announcements, the new extension will not be before 2020, so it is reasonable to question whether Serbia will ever have the opportunity to become a member of the European family.

Key words: Serbia, European Union, a new global processes, crisis.

ANALIZA POKRETAČKIH SNAGA I OGRANIČENJA U PROGNOZAMA RAZVOJA AVIOPRIJEVOZA

IVAN MIŠETIĆ, MIRKO TATALOVIĆ ANDREJ BAJIĆ

docent, Atlantic Grupa, Zagreb, Hrvatska, E-mail: ivan.misetic@atlanticgrupa.com
docent, Fakultet prometnih znanosti Zagreb, Hrvatska, E-mail: tatalovic.mirko@gmail.com
MBA, AVS-Valuation GmbH, Frankfurt am Main, Germany, E-mail: andrej.bajic@gmail.com

Apstrakt: Realno predviđanje dinamike razvoja avioprijevoza jedno je od najsenzitivnijih, najnesigurnijih a time i najkritičnijih područja upravljanja aviokompanijom u cjelini. Prognoze i projekcije razvoja industrije avioprijevoza, složene su discipline koje u svojoj pripremi, razradi i primjeni moraju uključivati široku lepezu elemenata mikro i makro okruženja, s bitnim utjecajem na buduća kretanja ponude i potražnje. Uz visok stupanj ovisnosti o stanju ekonomije industriju avioprijevoza, također, karakterizira osjetljivost na ciklične i sezonalne promjene, te različite šokove u okruženju. Stoga je veoma važan odabir primjerenih prognostičkih metoda za kvantificiranje projekcija. Različitost primijenjenih metoda prognoze logična je posljedica činjenice da je drugačiji pristup nužan ako se, primjerice, radi o otvaranju nove rute koja nema povijesne baze podataka u odnosu na već opsluživanu rutu na kojoj se mogu s dosta pouzdanosti predvidjeti potezi konkurencije. U prvom slučaju predviđanja su vrlo teška, rizik pogreške je veći, nema prethodnih povijesnih podataka niti iskustva, pa je time prognoziranje dinamike rasta znatno složenije i opsežnije. Slijedom navedenog aviokompanije dominantno koriste tri grupe prognostičkih metoda i to kvalitativne, kauzalne, te metode projekcije vremenskih serija. Od globalnih svjetskih relevantnih faktora prognoziranja razvoja avioprijevoza izdvajaju se, kao najpriznatiji i najmjerodavniji, prognostički dokumenti Međunarodne organizacije civilnog zrakoplovstva - ICAO, a često se koriste i prognoze Međunarodnog udruženja avioprijevoza - IATA, kao i prognoze vodećih svjetskih proizvođača zrakoplova. Kada se radi o europskom tržištu avioprijevoza uz navedene kreatore prognoza koriste se i prognoze Eurocontrola koje se odnose na projekciju broja polijetanja prema pravilima instrumentalnog letenja (IFR). Hrvatsko tržište avioprijevoza nije adekvatno pokriveno vjerodostojnim prognozama bez obzira da li se radi o putničkim ili robnim prognozama rasta za koje su posebno prikazane i obrađene pokretačke snage i ograničenja potencijalnog razvoja. Sve navedeno u radu je dodatno matematički modelirano, kako bi se postigla cjelovitija slika i prikaz relevantnih faktora koje utječu na dinamiku budućeg rasta zračnog prijevoza u svijetu, u Europi i u Hrvatskoj. Zaključci upućuju na potrebne aktivnosti kojima bi se postigla bolja kohezijska i sinergijska predodžba na spomenutim globalnim i regionalnim tržištima avioprijevoza.

Ključne riječi: Avioprijevoz, prognoze razvoja, prognostičke metode, tržišno okruženje.

MARKETING STRATEGIES FOR THE PREPARATION OF FUTURE PROFESSIONALS WHO WILL BE EMPLOYED IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

ALEKSANDAR NIKOLOVSKI, LAZAR ARSOVSKI, MAJA TRIPUNOSKA

Professor Emeritus, Ph.D, Docent, Ph.D., BSc in Economics

Email: mirko.tripunovski@fon.edu.mk

Abstract: The Macedonian society in its transition is characterized by two important dimensions which depict all aspects of life. Firstly, the democratization of the social flows, and secondly, the market orientation of the economy and the public sector. While we could say there is not much to discuss about the business processes, apart from the dynamics and its more authentic accomplishment, the market orientation on the other hand is perceived as a possible concept for accomplishing a certain activity directly or indirectly, except for the for-profit organizations. Hence, this triggers the issue of the market character of the public institutions and the access to the jobs offered within these institutions. The analysis of the basic principles of economy which refer to the establishment of a greater level of economic freedom and equal requirements for obtaining a job position in the economic entities, the support of entrepreneurship, the advancement of the dynamic implementation of the economic reforms for improving the business climate and enhancement of the Macedonian economy's competitiveness, predicts the continuity of the already established economic reforms. The implementation of the aforementioned projects enables the direct contribution to the increase of the economic growth as well as the reduction in the unemployment rate which is a structural problem of the Macedonian economy. The issue of structural unemployment in the Republic of Macedonia is a top strategic priority in the analysis of this paper.

Key words: strategies, employment, competition, labor market, principles.

POLOŽAJ MATERNJEG JEZIKA U NASTAVI I OBRAZOVANJU

MILICA PETRIĆ

student doktorskih studija iz Obrenovca, Srbija, email:petric.milica@yahoo.com

Apstrakt: Imajući u vidu značaj maternjeg jezika za čitav obrazovni sistem, u ovome radu ćemo se prevashodno baviti položajem srpskog jezika kao maternjeg u procesu obrazovanja. Pri tome, u obzir ćemo uzeti i osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje sa ciljem da prikažemo da li postoji određena razlika u zastupljenosti ovog nastavnog predmeta. Prilikom stvaranja jednog takvog prikaza osvrnućemo se i jednim malim delom na udžbeničku literaturu koja se koristi kako bi se istakao značaj lepote i kulture jezika. Uzimajući u obzir činjenicu da se u svim školama uči neki strani jezik, bavićemo se i položajem srpskog jezika u odnosu na njih. Time ćemo se do određene tačke dotaći i modernizacije srpskog jezika u cilju približavanja Evropskoj Uniji, kao i njenom sistemu obrazovanja. Rad će biti zasnovan prevashodno na samostalnim istraživanjima uz korišćenje literature koja je adekvatna za rad.

Ključne reči: nastava, maternji jezik, obrazovanje, strani jezik.

KORPORATIVNA KOMUNIKACIJA U FUNKCIJI RAZVOJA POSLOVANJA

PROJOVIĆ IVANA, KOLEV DRAGAN

*Doktor političkih nauka, Visoka strukovna škola tržišnih komunikacija, Beograd,
ivaprojovic@gmail.com*

*Doktor političkih nauka, Visoka strukovna škola tržišnih komunikacija, Beograd,
kolevces@yahoo.com*

Apstrakt: U svetu menadžmenta i savremenog poslovanja prihvaćen je stav da budućnost svakog preduzeća u najvećoj meri zavisi od toga kako je ono prezentovano u očima ključnih stejkholdera (akcionara, deoničara, investitora, klijenata, potrošača, zaposlenih, ali i javnosti, odnosno sredine u kojoj posluje). Taj stav dodatno potvrđuju proces globalizacije, svetska ekonomska kriza, sve veća dominacija savremenih informacionih tehnologija, ali i korporativne afere koje su poslednjih godina sve češće. Izgradnja, održavanje i zaštita poslovnog imidža glavni su zadatak upravljačkog tela svake kompanije. Reputaciji preduzeća prilazi se kao jednom od najvažnijih strateških ciljeva, što suštinski predstavlja osnovni zadatak korporativne komunikacije. Međutim, uprkos značaju koji joj se pridaje u savremenom poslovanju, ona još uvek nije dovoljno istražena, niti precizno definisana. Jedno od osnovnih pitanja sa kojima se istraživači korporativne komunikacije susreću odnosi se na komuniciranje preduzeća sa svim akterima poslovanja. Najčešći problem je u ne prihvaćanju komunikacione strategije od strane menadžmenta usled nerazumevanja dešavanja u poslovnom okruženju i načina na koji ono utiču na poslovnu profitabilnost kompanije. Donosioci odluka najčešće ne shvataju mehanizam uticaja komunikacija na razvoj poslovanja a samim tim i na profitabilnost privrednog subjekta. Identifikacijom događaja i odnosa koji spadaju u nadležnost korporativne komunikacije, stvaraju se mogućnosti za uspešnu komunikaciju sa akterima unutar preduzeća ali i sa onima spolja. U ovom radu se bavimo teorijskim i pojmovnim određenjem korporativne komunikacije, njenom strategijom, vrstama i benefitima na osnovu raspoložive literature, dostupnih komunikacionih koncepata i savremene prakse.

Ključne reči: korporativna komunikacija, strategija korporativne komunikacije, interna komunikacija, eksterna komunikacija

COPRPORATE COMMUNICATIONS IN THE DEVELOPMENT OF BUSINESS

PROJOVIĆ IVANA, KOLEV DRAGAN

*PhD in political sciences, High school of market communications, Beograd,
ivaprojovic@gmail.com*

*PhD in political sciences, High school of market communications, Beograd, Beograd,
kolevces@yahoo.com*

Abstract: In the world of management and modern business relations there is a widespread belief that the future of any company largely depends on how it is presented in the eyes of key stakeholders (shareholders, investors, customers, consumers, employees and the public, or the environment in which company operates). This attitude is further confirmed by the process of globalization, the global economic crisis and the growing dominance of modern information technology. Also by corporate affairs which are in the recent years more and more. Construction, maintenance and protection of the business image are the main task of the management of each company. The reputation of the company is approached as one of the most important strategic objectives, which essentially is the main task of corporate communications. However, despite the importance attributed to it, it has not been sufficiently explored, nor precisely defined. One of the fundamental issues that researchers encounter relates to the use of corporate communications and communication of the companies with all actors of business. The most common problem is reflected in the fact that communications strategies often are not accepted by the management, who do not understand the developments in the business environment and how they affect on the business and profitability of the company. Decision-makers do not understand in which way and how communication affects on the development of business and increasing profit. Identification of events and relationships that fall within the jurisdiction of corporate communications, which are beyond the understanding and control of decision-makers, creates opportunities for communication and engagement with the actors inside the company, as well as with those outside. In this article we are dealing with the theoretical and conceptual definition of corporate communications, its strategy, types and benefits based on the available literature and communication concepts, insights and practices.

Key words: corporate communications, corporate communications strategy, internal communications, external communications

ZAŠTITA POTROŠAČA U INTERNET PRODAJI – STEPEN HARMONIZACIJE SA PRAVOM EVROPSKE UNIJE

DRAGANA RANĐELOVIĆ, SAMIR LJAJIĆ

*Docent, Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru, e-mail: d.randjelovic@uninp.edu.rs
student doktorskih studija na Departmanu ekonomskih nauka
Internacionalnog Univerziteta u Novom Pazaru, e-mail: ljajics@gmail.com*

Apstrakt: U vodećim političkim i elitnim krugovima naše zemlje, a možda najviše u samom narodu, godinama se vodi debata za ili protiv ulaska u Evropsku uniju. Međutim, evropske integracije jesu neminovan put koji će doneti brojne pogodnosti koje vode prosperitetu zemlje i boljem životnom standardu građana. Jedan od pozitivnih efekata koje već godinama unazad osećamo jeste usvajanje seta modernih i proevropskih zakona, koji ne bi bili usvajani ovom dinamikom da to nije postavljeno kao uslov za članstvo u Evropskoj uniji. U Srbiji, zemlji u kojoj godinama tradicionalno caruju anarhija, nepotizam, razni interesni lobiji, tradicionalni zakoni koji ne prate novonastale društvene odnose, evropski uređeni sistem vrednosti je ideal kojem ne trebamo težiti samo mi pravnici, već svaki građanin naše zemlje. Tema ovog rada jeste harmonizacija ugovornog prava, kao proces koji predstavlja, sa jedne strane, temeljnu pretpostavku za stvaranje jedinstvenog tržišta u Evropskoj uniji, a sa druge, neophodan uslov za članstvo Srbije u njoj. Najpre, autori će nastojati da daju odgovor na neka opšta pitanja koja se tiču pojma, značaja i izazova harmonizacije ugovornog prava. U Srbiji, u oblasti ugovornog prava, pre svega internet prodaji, proces harmonizacije ide uzlaznom putanjom. Donet je niz zakona i drugih podzakonskih propisa koji prate zahteve i standarde Evropske unije. Međutim, kako je u ovoj oblasti reč o materiji koja nije do sada bila regulisana, sami zakoni imaju dosta nedostataka koji izazivaju probleme prilikom njihove primene. Jedan od prioriternih zahteva koji se postavljaju jeste pitanje zaštite potrošača. U Evropskoj uniji donet je niz propisa kojima se garantuje zaštita potrošača, njihovo pravo na informisanje, obrazovanje, zaštitu zdravlja, sigurnost, zaštitu ekonomskih i pravnih interesa, čime je dostignut najviši stepen pravne razvijenosti i pravne zaštite potrošača. Zbog toga je neophodno izvršiti što bržu i efikasniju harmonizaciju sa propisima Evropske unije. Autori će nastojati da utvrde u kojoj meri su propisi donešeni u ovoj oblasti usklađeni sa zahtevima i standardima Evropske unije, dati odgovore na neka osnovna pitanja i probleme koji se javljaju u praksi, kao i da ukažu na nužnost harmonizacije u ovoj oblasti. S obzirom na aktuelnost i masovnost internet prodaje pitanja i probleme zaštite potrošača autori će postaviti u njenim granicama.

Ključne reči: zaštita potrošača, internet prodaja, harmonizacija s pravom EU.

ENERGETSKA BEZBJEDNOST KAO VAŽAN DIO SAVREMENIH GEOPOLITIČKIH PROCESA

SLOBODAN SIMIĆ, BRANE JANKOVIĆ

*Assist. Prof., Security Research Centre, Banja Luka, e-mail: slobodansimicss@yahoo.com
MA, Security Research Centre, Banja Luka, email: branejankovic@yahoo.com*

Apstrakt: Proces globalizacije determinisao je mnoge konsekvence koje se između ostalog ogledaju i u enormnoj potrebi za obezbjeđenjem dostupnosti energiji i energentima. Prelazak iz agrarne proizvodnje u industrijsku, a naročito razvijeni kapitalizam, nije promijenio samo ekonomsku strukturu svijeta nego je ostvario ogroman uticaj na način življenja na planeti. Proizvodi širokog asortimana su dostupniji i traženiji, rastu proizvodnja i transport, a u skladu s tim raste i potreba za izvorima energije. U eri globalnih nejednakosti, tendencije da se globalne političke odluke provode na lokalnim nivoima bez dovoljno procjene o mogućnostima realizacije, disturbacije u svjetskim ekonomskim tokovima, diverzifikacije kulturnih i vjerskih sadržaja kao prioriternih u rješavanju nacionalnih pitanja i pitanje vladavine nad energentima i energijom svakako su jedna od najvažnijih svjetskih pitanja. Geopolitička dimenzija energetske bezbjednosti determinisana je kao jedno od ključnih pitanja za budućnost međunarodnih subjekata. U stalnoj težnji za energetsom bezbjednošću očekivati je da međunarodni subjekti u geopolitičkim procesima imaju izazove, rizike i prijetnje koje imaju uzročno-posljedičnu povezanost sa direktnim i indirektnim posjedovanjem energetske potencijala. Stoga, na geopolitičkoj sceni ne treba da začuđuju promjene geopolitičkog kursa te bezbjednosni paradoksi u okviru različitih organizacija, institucija i asocijacija, a sve u svrhu stabilnog snabdjevanja energijom. Uočene kontroverze u kojima zemlje globalnog sjevera, koje raspolažu ekonomskom, političkom, vojnom i tehničko-tehnološkom moći crpe energetska bogatstva zemalja globalnog juga dovode do niza geopolitičkih disturbacija, ali i kriznih situacija kada pojedini međunarodni subjekti štite svoje energetske bogatstvo. Odnos velikih zemalja, prvenstveno SAD, Rusije, Kine i članica dijela EU prema malim i zemljama u razvoju, odnos između zemalja izvoznica, zemalja uvoznika energenata i međunarodnih subjekata koje su na tranzicijskim putevima protoka energenata, članstvo zemalja u pojedinim političko-vojnim blokovima i unijama, geostrateški položaj u regionu koji je bogat energentima, samo su neke karakteristike koje determinišu stanje međunarodnih odnosa u ovoj kontekstualnoj ravni.

Ključne riječi: energetska bezbjednost, energetska infrastruktura, strategija nacionalne bezbjednosti, geopolitički procesi

ENERGY SECURITY AS IMPORTANT PART OF CONTEMPORARY GEOPOLITICAL PROCESSES

SLOBODAN SIMIĆ, BRANE JANKOVIĆ

*Assist. Prof., Security Research Centre, Banja Luka, e-mail: slobodansimicss@yahoo.com
MA, Security Research Centre, Banja Luka, email: branejankovic@yahoo.com*

Abstract: The globalization process has determined many consequences, which are, amongst others, recognized as the enormous need for providing reliable and stable access to energy and energy sources. Transition from agricultural to industrial production, especially developed capitalism, has not only changed economic structures of the world, but has also tremendously affected the way of life at the Globe. Wide ranges of products are more accessible and demanded, production and transportation have been increasing, and demand for energy and energy sources is growing accordingly. In the era of global inequality, tendencies of implementation of global political decisions at local levels without enough estimates of certainty of realization, disturbances in world economic flows, diversification of cultural and religious contents as primary in resolution of national/ethnic issues, and the issue of governance over energy and energy sources, are certainly amongst top world issues. Geopolitical dimension of energy security is determined as one of future key issues for international subjects. Direct and indirect impact to energy flows enables enormous geopolitical and geostrategic power.

In constant pursuit for energy security it is to expect that international subjects have challenges, risks and threats which have causal and effect links with direct and indirect possession of energy potential. Hence, it should not be surprising at the geopolitical arena changes in geopolitical courses and security paradoxes within framework of different organizations, institutions and associations, which are for the purpose of stable energy supply. Noted contoverse, that global North countries that dispose of political, military and technical-technological power draw energy welth from global South countries, causes serial of geoplitical disturbances, but also crisis situations when some international subjects protect their energy welth. Relations of big countries, mainly the USA, Russia, China and some EU member states, toward small and developing countries, relations between energy exporting countries, energy importing countries and international subjects which are on transition of energy flow routes, membership of countries in certain political-military blocks and associations, geostrategic position in energy rich regions, are some of the features that determine state of international relations in this contextual area.

Key words: energy security, energy infrastructure, national security strategy, geopolitical processes

SAVREMENI TRENDOVI U OBUCI I RAZVOJU LJUDSKIH RESURSA

DRAŽENA STANOJEVIĆ

Gradska uprava Subotica, stdasha@eunet.rs

Apstrakt: Savremene organizacije se susreću sa brojnim izazovima koje im nameće turbulentno okruženje. Globalizacija, rastuća konkurencija, konstantan razvoj nauke i tehnologije, tranzicija tradicionalne ekonomije ka ekonomiji zasnovanoj na znanju samo su neki od činilaca koji utiču na poslovni uspeh. U takvim okolnostima zaposleni sa svojim kompetencijama predstavljaju najvažniji resurs u organizacijama i izvor njihovih konkurentskih prednosti. Upravljanje ljudskim resursima, odnosno poboljšanje učinka zaposlenih na strateški, etički i odgovoran način predstavlja menadžment aktivnost od vitalne važnosti. Sticanje novih znanja i veština, mogućnost napredovanja, planski razvoj karijere zaposlenih, kao i kreiranje organizacione kulture koja podstiče učenje i razvoj intelektualnog kapitala predstavljaju najvažnije faktore koji doprinose zadovoljstvu zaposlenih, i istovremeno i razvoju individualnih i organizacionih performansi. Među aktivnostima menadžmenta ljudskih resursa (HRM), sve veći značaj dobija obuka i razvoj. Uspesne kompanije investiraju značajna finansijska sredstva u usavršavanje znanja, veština i sposobnosti svojih zaposlenih da bi tako ostvarile konkurentsku prednost u dinamičnom i promenljivom poslovnom okruženju. Efikasan program obuke polazi od detaljne procene potreba, odabira odgovarajućih metoda obučavanja i završava se evaluacijom procesa i rezultata obuke. Pored učenja na individualnom nivou moderno poslovno okruženje zahteva i kontinuirano unapređenje i implementaciju grupnih i organizacionih kompetencija, odnosno pristup „učećih organizacija“. Posmatrajući globalno tržište i kompanije koje posluju u više zemalja, nameće se potreba uključivanja principa međunarodnog menadžmenta ljudskih resursa u analizu, odnosno izučavanja kako organizacije upravljaju radnom snagom u različitim nacionalnim okvirima, da li postoji konvergencija (sličnost) ili divergencija (različitih) menadžment praksi. Cilj rada jeste da ukaže na značaj menadžmenta ljudskih resursa kao najvažnijeg resursa u organizacijama sa aspekta obuke i razvoja, kao i da prikaže savremene trendove u ovoj oblasti kako bi organizacije održale konkurentnost u domaćem, regionalnom i međunarodnom poslovnom okruženju.

Ključne reči: savremeni trendovi obuke, ljudski resursi, učeće organizacije.

BUSINESS STRATEGY AND SUSTAINABLE COMPETITIVE ADVANTAGE IN UNSTABLE CONDITIONS OF BUSINESS

STOŠIĆ MIHAJLOVIĆ LJILJANA, JEVTIĆ PETRONIJE, JEVTIĆ MIROSLAVA

VTTŠ Vranje, Srbija, Email:pjevtic@verat.net

Abstract: In order to achieve the objectives of companies that are primarily motivated by economic reasons related to the achievement of profit and achieve sustainable competitive advantages in modern, highly changeable conditions and increased market instability, is of important significance for the survival and success of the company are well designed, implemented business strategy, which are analyzed continuously. As a theory of business and as a skill, strategy, organization define possible strategic choice between the possible strategies. When analyzing the expectations are taken into account to fully achieve the goals and efficiently respond to changes in the environment. The main feature of contemporary business conditions is a change - a change that come from the market are powerful, often unpredictable, both in terms of duration, but also from the standpoint of the strength of the impact on business. Often, in these conditions, companies see the destabilization process, lose their market position, and is usually the end result of a market disadvantage. The only way that the company successfully confront the challenges that come from the environment is to be armed with knowledge and skills to anticipate future business to make predictions based on them, based on the economic accounts could formulate a strategy that will be successful. In doing so, it is important to repeat that success axial strategy that leads to the establishment of competitive advantage. Of course, building a sustainable competitive advantage can not be accomplished quickly. This is a long-term process, which ultimately makes the company special in comparison to competitive, allowing him to more easily overcome the crisis in the business (which are more frequent and inevitable) and changes in business, in response to the problems that come from the market, continued successful development existing and newly created jobs. The paper will be discussed characteristics of modern types of environments and possible strategic options in response to the challenges of the environment in order to achieve a responsive and competitive advantage.

Key words: strategy, environment, enterprise, market competitiveness

BALKANIZACIJA MEDIJA: RAMPA NA PUTU EVROPSKIH INTEGRACIJA

DARKO TADIĆ

*Profesor visoke škole, Visoka strukovna škola tržišnih komunikacija Beograd
email: dtadic44@gmail.com*

Apstrakt: Dramatične promene koje su zemlje Zapadnog balkana pretrpele krajem prošlog i početkom ovog veka, u političkom, društvenom i ekonomskom preobražaju ovih društava, donele su i tektonske poremećaje u dotadašnjem sistemu medijskog informisanja. Proces globalizacije medija, snažan uticaj interneta i elektronskih komunikacija, i njihova uloga u društvenim procesima na svetskom nivou, nije donela očekivano poboljšanje u sistemu informisanja i rada medija na Balkanu. Baš suprotno, nakon traumatičnih iskustava devedestih godina, na početku XXI veka pa sve do danas, mediji na balkanu pokazuju retrogradne signale zatvaranja, ksenofobije, lokalizma, niskog profesionalnog i tehnološkog napretka, što medijsku scenu Zapadnog balkana gura na marginu evropske i svetske medijske scene. Ovi negativni procesi u oblasti medija i informisanja znatno otežavaju integraciju ovih zemalja na putu ka Evropi, uvodeći pojam balkanizacije medija u svakodnevnu medijsku praksu. Nerazumevanje suštine medijske delatnosti, kao transformaciju unvierzalne komunikacije i delovanja medija po modelu Makluanovog globalnog elektronskog “sela” budućnosti, kao i veliko tehnološko i kadrovsko zaostajanje na ovom planu, guraju zemlje Balkana na periferiju svetske medijske scene. Imajući u vidu i specifične istorijske, političke, ekonomske i kulturne obrasce na ovom prostoru, mediji na Balkanu su postali talac vladajućih elita, a samim tim su se sveli na funkciju prostog servisa za transfer poruka, bez većeg doprinosa napretku sopstvenih društava u kojima deluju. Jedini izlaz iz ovakve situacije “balkanizovanih medija” i niskog kvaliteta javnog informisanja, predstavlja duboka i korenita transformacija zemalja zapadnog balkana na političkom, ekonomskom i kulturnom planu, davanjem većeg i autentičnog doprinosa evropskom i svetskom putu u globalno društvo, čime će se steći uslovi za ravnopravno članstvo ovih zemalja u globalno elektronsko društvo budućnosti. Ova transformacija se može postići boljom edukacijom zaposlenih u medijima, transparentnošću vlasničke strukture medija, povećanjem broja medija u vlasništvu građana (nezavisni mediji) i većom tehnološkom pismenošću opšte populacije kroz sistemski rad u obrazovnom sistemu ovih zemalja.

Ključne reči: Balkan, mediji, informisanje, balkanizacija, integracije, komunikacija

OPTIMIZACIJA UPRAVLJANJA KOMERCIJALNIM AKTIVNOSTIMA AVIOKOMPANIJE

MIRKO TATALOVIĆ, JASMIN BAJIĆ, KREŠIMIR KUČKO

Docent, Fakultet prometnih znanosti Zagreb, E-mail: tatalovic.mirko@gmail.com

Dipomirani ekonomista, Croatia Airlines, Zagreb, E-mail: jasmin.bajic@croatiaairlines.hr

Dipomirani ekonomista, Croatia Airlines, Zagreb, E-mail: kresimir.kucko@croatiaairlines.hr

Apstrakt: Dinamičke promjene konkurentskog okruženja predstavljaju kontinuiran izazov za menadžment aviokompanija, a pretpostavka pravovremenih i odgovarajućih poslovnih odluka je kontinuirano provođenje procesa optimizacije upravljanja komercijalnim aktivnostima. Razvojem komercijalnog avioprijevoza vrlo brzo se javila potreba za standardizacijom dokumenata, regulative i procedura, kao i različitih oblika međukompanijske suradnje, što je došlo do izražaja prvenstveno kada jedno putovanje uključuje korištenje usluga dva ili više avioprijevoznika. Modaliteti međukompanijskih suradnji kreću se od sasvim jednostavnih, kao što je npr. sporazum o međusobnom priznavanju dokumenata, pa sve do vrlo složenih, koji uvjetuju harmonizaciju niza elemenata i funkcionalnih područja, odnosno poslovnih procesa. Smatra se da temeljni pojavni oblici komercijalnih sporazuma proizlaze iz potrebe za međusobnim priznavanjem prijevoznih dokumenata u različitim varijantama komercijalnih suradnji. Na njih se prirodno nadovezuju tzv. specijalni proratni ugovori - SPA, koji obuhvaćaju i nužnost podjele prihoda poslovnim procesom koji se u terminologiji aviokompanija naziva proratiranje, te primjerenim pregovorima aviokompanija u cilju osiguranja i unapređenja svoje prihodovne pozicije. Slijedeća razina komercijalnih sporazuma odnosi se na zajedničko opsluživanje pojedine rute – tzv. „code sharing“ sporazumi. Sve su prisutniji i komercijalni sporazumi o zajedničkom poslovnom pothvatu – tzv. „joint venture“ sporazumi. Slijedeća razina komercijalne suradnje su tzv. alijanse avioprijevoznika koje su analizirane u radu s najnovijim podacima o veličini, obuhvatu i stupnju maturacije učinaka. Stručna i znanstvena literatura avioprijevoznike često navodi kao lidere upotrebe i inovacija u informacijske tehnologije, s razvojem specifičnih baza podataka, sustava za podršku odlučivanju, kao i razvoja velikog broja različitih specifičnih aplikacija. U kontekstu unapređenja konkurentske pozicije na tržištu nesumnjivo je da komercijalna strategija aviokompanija, uz fokusiranje na korisnike usluga te ulaganja u marketing istraživanja i „e-Commerce“, mora sadržavati i uvažavati elemente širokog spektra tehnoloških inovacija. Za budući razvoj posebno je važno držati korak s najnovijim trendovima „e-Commerce“ pristupa organizaciji prodaje i distribucije usluga aviokompanija, korištenjem različitih „on-line“ i mobilnih platformi što može značajno ojačati tržišnu poziciju i konkurentsku sposobnost.

Ključne riječi: aviokompanija, međukompanijski sporazumi, alijanse avioprijevoznika, komercijalna strategija, „e-Commerce“.

MODELI ANTICIPATIVNOG UPRAVLJANJA DEVIZNIM RIZIKOM

TEŠIĆ ZORAN

Student master studija, Panevropski univerzitet Apeiron Banja Luka

Email: zoran.tesic@gmail.com

Apstrakt: Rizik preduzeća je povezan sa profitabilnošću preduzeća, zato cilj preduzeća nije da totalno eliminiše rizik. Veoma je važno znati upravljat rizicima iz razloga što je upravljanje rizicima uslov za stabilno poslovanje preduzeća i poslovanje u kontinuitetu. Preduzeća bi trebala uspostaviti sistem upravljanja rizicima, da se nebi desilo da preduzeće trpi velike finansijske gubitke. Svi učesnici koji ugovaraju neki posao treba da su spremni za moguću pojavu rizika koja dovodi do manjih poslovnih prihoda. Rizik promjene deviznog kursa ili devizni rizik je pojava koja utiče na spoljnotrgovinsko poslovanje. Primarni cilj ovog rada je utvrditi kako to nastaje devizni rizik i pokušati naći metode i načine za upravljanje deviznim rizikom da preduzeća koja posluju u spoljnoj trgovini, ne posluju sa gubitkom.

Ključne riječi: spoljnotrgovinsko poslovanje, devizni rizik, upravljanje rizikom.

IDENTIFYING “HOT SPOTS” FOR ENERGY EFFICIENCY IN THE FOUNDRY INDUSTRY

MILAN TOPIĆ, KARIN TSCHIGGERL

*University of Leoben, Chair of Economic and Business Management
Email: milan.topic@unileoben.ac.at; karin.tschiggerl@unileoben.ac.at*

Abstract: Efficient energy use is an important part for the sustainable development of industrial companies. Energy-intensive industries such as the foundry industry are especially confronted with political, legal, economic and environmental requirements on using energy in more efficient ways in order to improve their competitiveness. This paper investigates the energy efficiency potential in the foundry industry and introduces a process model based on a transdisciplinary and modular, multilevel approach. This model was developed in a research project through a collaboration between the Austrian Economic Chamber (The Association of the Austrian Foundry Industry and their commercial partners), University of Leoben and the Austrian Foundry Research Institute (ÖGI). It integrates technical, economic and ecological methods and evaluation procedures to identify energy efficiency “hot spots” at product level. The practical implementation of the model is ensured with an Excel-based software tool. This software makes it possible to rate the energy consumption in a technical and economic way with the aim to increase energy efficiency. In addition, the tool provides an excellent starting point for the introduction of an energy management system according to ISO 50001 and the implementation of energy audits ISO 16247.

Keywords: energy efficiency, “hot spots”, the foundry industry, sustainable development.

MINERALNI SEKTOR I MINERALNA EKONOMIJA KAO OSNOVE DRUŠTVENO-EKONOMSKOG RAZVOJA ZEMLJE

RADULE TOŠOVIĆ

Redovni profesor, Katedra ekonomske geologije, Rudarsko-geološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Email: toshovic@yahoo.com

Apstrakt: Mineralni sektor zemlje, kao bazični materijalni sektor za osnovnu industrijsku proizvodnju, obezbeđuje značajne količine mineralnih sirovina za veliki broj različitih privrednih grana. U cilju funkcionisanja zavisnih privrednih grana, mora se obezbediti podmirenje njihovih potreba, obezbeđenjem dovoljnih količina odgovarajućih mineralnih sirovina. Proizvodno i ekonomski posmatrano dve su mogućnosti njihovog obezbeđenja, i to: (a) uvoznim mineralnim sirovinama ili (b) domaćim mineralnim sirovinama. Potencijalni ekonomski problemi se posebno pojavljuju u slučaju uvoza mineralnih sirovina, s obzirom na relativno nizak GDP zemalja Zapadnog Balkana i problema u spoljno-trgovinskom bilansu, koji se u većini slučajeva ogledaju u deficitu. Otuda će se zemlje koje imaju nizak GDP, kao i određeni stepen zaduženosti privrede i zemlje suočiti sa problemom obezbeđenja potrebnih sredstava za njihovu nabavku. Jedini pozitivni aspekt ovakvog pristupa je ekološki, jer se njime obezbeđuje očuvanje sopstvene životne sredine, a mineralne sirovine konzerviraju za neki budući period, kada će im cena biti znatno veća. Sa druge strane zadovoljenje predmetnih potreba domaćim mineralnim sirovinama sa sobom nosi veoma značajne razvojne aspekte, koji zahtevaju sistematični, planski i strateški pristup. Mineralna ekonomija zbog bazičnog karaktera mineralnih sirovina postaje veoma važan razvojni deo celokupne ekonomije zemlje i na adekvatan način mora biti uključena u razvojne planove i potrebne ekonomske i razvojne politike ovih zemalja. Tranzicioni prelaz njihovih privreda na tržišne uslove poslovanja na posebno specifičan način obuhvata mineralnu ekonomiju i mineralni sektor, koje se moraju oslanjati na odgovarajuću mineralnu politiku i mineralnu strategiju zemlje. Naročita specifičnost mineralnih sirovina, koju pri tome treba imati u vidu je njihova iscrpljivost i neobnovljivost, koje zahtevaju poseban odnos prema rezervama metalnih, nemetalnih i energetskih mineralnih sirovina i primenu savremenog koncepta menadžmenta mineralnim resursima. On se pojavljuje kao sastavni deo šireg i obavezujućeg koncepta održivog korišćenja mineralnih sirovina i održivog razvoja zemlje. Kompleksan pristup funkcionisanju mineralnog sektora i mineralne ekonomije može se planirati i realizovati u skladu sa sva tri stuba održivog razvoja: ekološkim, ekonomskim i društvenim. Uz pravilan odnos prema životnoj sredini i planiranje potrebnih mera zaštite i prevencije zagađenja, može se obezbediti određeni nivo ekonomskog razvoja i društvenog prosperiteta zahvaljujući mineralnim resursima i mineralnim rezervama.

Ključne reči: mineralni sektor, mineralna ekonomija, mineralne sirovine, društveni razvoj, ekonomski razvoj.

FINANSIRANJE NOVIH PROIZVODA TRANSNACIONALNIH KOMPANIJA KAO NAČIN POZICIONIRANJA NA SVJETSKOM TRŽIŠU

TRAVAR OSTOJA, KLJAJIĆ MILE

*Docent, Panevropski univerzitet „Apeiron“, Banja Luka, e-mail: ostojatravar@gmail.com
Student Panevropskog univerziteta “Apeiron”, Banja Luka, e-mail: M-Kljaić@hotmail.com*

Abstrakt: Ovaj rad istražuje mogućnost izučavanja finansiranja novih proizvoda transnacionalnih kompanija kao način pozicioniranja na svjetskom tržištu s ciljem da polaznicima studija, poslovnim ljudima i svim ostalim sa radnim iskustvom u oblasti privrede se upoznaju sa teorijom i praksom osnovnog načina finansiranja kompanija. Da bi preduzeće uspješno poslovalo od krucijalnog značaja je izbor načina finansiranja cjelokupnog poslovanja, a naročito novih proizvoda. Posebno je značajno izbor načina finansiranja novih proizvoda transnacionalnih kompanija a, i u skladu sa tim, mogućnost pozicioniranja novih proizvoda na globalnom tržištu, što dovodi do uspješnog i konkrentnijeg pozicioniranja prozoda na tržištu, kako na nacionalnom, tako i globalnom. Finansiranje kroz vlasništvo nad kapitalom, suštinski ovakvo finansiranje je proces prikupljanja sredstava prodajom akcija ili udjela određene kompanije investitorima u cilu obezbjeđivanja pozicija za dalji rast i razvoj kompanija. Finansiranje putem zaduživanja je najčešći način finansiranja biznisa u cijelom svijetu. Ovakvo finansiranje može se nazvati konvencionalnim i zasniva se na kreditima i drugim instrumntima koje daju banke i druge finansijske institucije. Ostal načini finansiranja je kombinovanjem duga i vlasništva, bespovratna sredstva i međunarodni projekti i programi posebno u oblasti novih tehnologija.

Ključne riječi: transnacionalne kompanije, finansiranje, proizvodi, pozicioniranje, tržište.

PRODUCT DESIGN IN THE SERVICE OF QUALITY INTERNATIONAL MARKETING

MIRKO TRIPUNOSKI, FISNIK FERATI, BORCHE SIBINOVSKI

FON University Skoplje, email: mirko.tripunoski@fon.edu.mk

Abstract: The world is full of favorable opportunities, they could be big, small, recurrent, unrepeatabe, and in the end they are always either used or missed forever. The product design is a convenient opportunity used to implement something new in the business in the service of international marketing. One of the biggest opportunities in this dynamic economic development is to invent something that will have a significantly lower price than the competitors' while remaining profitable. The priority task is to achieve maximum level of engagement by the management in the process of designing an organizational structure where the organizational design represents a solid and complex architecture composed of several parts while the main strategy focuses on the new competitive advantages. This complex reality should be accepted as both a challenge and an opportunity provided that the designing of the product basically becomes a proper state of mind within the management. This means that managers need more creativity and more profound logic if they want their product to be successful and effective. Certainly in this case the management can create a model of organizational structure that will allow the company to create value for the shareholders, employees and customers. An integral part of this paper is the way we achieve this new state of prudent consciousness needed for the success of the future market.

Key words: design, organization, quality, dynamic economic development, values.

MOGUĆNOSTI I NAČINI FINANSIRANJA POLJOPRIVREDE U REPUBLICI SRPSKOJ

BOGDANA VUJNOVIĆ-GLIGORIĆ, BEĆIR KAHRIMANOVIĆ

*Vanr.profesor, Panevropski univerzitet "Apeiron", e-mail: bogdana_vujnovic@yahoo.com
Student master studija na Panevropskom Univerzitetu Apeiron, e-mail: becir93@yahoo.co.uk*

Apstrakt: Finansiranje poljoprivrede u posljednje vrijeme sve više dobija na važnosti. Zbog specifičnog proizvodnog ciklusa, niske profitabilnosti u proizvodnji, sporog obrta i drugih specifičnih okolnosti potrebno je izabrati povoljan izvor finansiranja. RS se suočava sa neadekvatnim izvorima finansiranja poljoprivrede, prvenstveno zbog neusklađenosti rokova otplate sa prilivima novca u poljoprivredi. Osim finansiranja u poljoprivredi je sporna i neprofitabilnost, koja se dijelom kompenzira kroz razne vidove pomoći, kao što su plavi dizel, podsticaji i kreditno finansiranje od strane IRB-a. Ovim radom se žele istražiti izvori finansiranja poljoprivrede u Republici Srpskoj, aktuelni vidovi pomoći kroz plavi dizel i sufinansiranje kamatnih stopa koje su presudne za konkurentno poslovanje poljoprivrednika u RS-u. Osnovna hipoteza rada glasi: pretpostavlja se da RS nije razvila adekvatne mehanizme za stimulisanje kreditiranja poljoprivrede. Rezultati istraživanja su potvrdili postavljenu hipotezu, što implicira da bi Republika Srpska mogla ojačati konkurentnost, stabilnost i održivu poljoprivredu razvijanjem adekvatnih mehanizama za stimulisanje kreditiranja poljoprivrede. U procesu obrade statističkih podataka koristiće se metoda analize, a za potrebe izvođenja zaključaka o analiziranim pojavama metoda dedukcije.

Ključne riječi: finansiranje, kreditiranje, poljoprivreda, RS

MOGUĆI EFEKTI POTENCIJALNOG SMANJENJA ROKOVA DOSPIJEĆA TREZORSKIH ZAPISA U REPUBLICI SRPSKOJ

VIJNOVIĆ-GLIGORIĆ BOGDANA, BANOVIĆ MARICA, FIGUREK
ALEKSANDRA

*Vanr.profesor, Panevropski univerzitet "Apeiron", Pere Krece 13, e-mail: bogdana-
vujnovic@yahoo.com*

*Viši asistent, Panevropski univerzitet "Apeiron", Pere Krece 13, e-mail:
marica.n.banovic@apeiron-edu.eu*

docent, Poljoprivredni fakultet, Banjaluka, e-mail: aleksandrafigurek@yahoo.com

Apstrakt: Trezorski zapisi kao instrument fiskalne politike se sve više koriste u pokrivanju budžetskog deficita, kao i za održavanje tekuće likvidnosti. Oni mogu imati povoljan uticaj na razvoj finansijskog tržišta, a time i privrede ukoliko se efikasno upravlja javnim dugom. RS je počela sa emisijom trezorskih zapisa sredinom 2011.godine, od kada se kontinuirano povećava učestalost i iznosi emisije. Često se postavlja pitanje opravdanosti takve vrste zaduživanja, a i povoljnosti cijene. Ovim radom se žele istražiti trendovi emisije trezorskih zapisa u RS, rokovi emisije, iznosi emisije, kao i visina kamatne stope na emitovane zapise, a sve u svrhu traganja za jeftinijim izvorima finansiranja budžeta. Osnovna hipoteza rada glasi: Kraći rokovi emisije mogu znatno smanjiti visinu kamatne stope na emitovane trezorske zapise. Rezultati istraživanja su potvrdili postavljenu hipotezu, što upućuje da bi RS mogla postići znatne uštede u budžetskim rashodima ukoliko skрати sadašnje rokove od 12,9, 6 i 3 mjeseca na mjesečni nivo. U procesu obrade statističkih podataka koristiće se metoda analize, a za potrebe izvođenja zaključaka o analiziranim pojavama metoda dedukcije.

Ključne riječi: trezorski zapisi, kamatna stopa, rok dospijanja,

MOGUĆNOSTI ZA POVEĆANJE JAVNIH PRIHODA OD OPOREZIVANJA ELEKTRONSKE TRGOVINE U BIH

VIJNOVIĆ-GLIGORIĆ BOGDANA, KOJIĆ VIŠNJA, ŠOJA TIJANA

Vanr.profesor, Panevropski univerzitet "Apeiron", Pere Krece 13, e-mail: bogdana-vujnovic@yahoo.com

Viši asistent, Panevropski univerzitet "Apeiron", Pere Krece 13, e-mail: visnja.n.kojic@apeiron-edu.eu

Portfolio menadžer, CBBiH, e-mail: tijana_soja@yahoo.com

Apstrakt: U uslovima aktuelnih ekonomskih integracije i formiranja jedinstvenog tržišta izražena je potreba za ubrzanjem kupoprodajnih procesa. Shodno tome, došlo je do razvoja elektronske trgovine i njenog širenja na globalnom nivou. Bosna i Hercegovina je pratila takve trendove i zahvaljujući internet tehnologiji omogućila prodor do i najudaljenijih tržišta svijeta. Rast elektronske trgovine u BiH nije pratio i adekvatan sistem njenog oporezivanja, što je i osnovna hipoteza ovog istraživanja. Cilj istraživanja je da se spoznaju osnovne barijere u adekvatnom oporezivanju elektronske trgovine, kao uloga države u reduciranju poreske evazije po osnovu elektronske trgovine. U tom kontekstu, analiziraće se volumen elektronske trgovine u BiH, kao i dostignuti stepen oporezivanja. Za utvrđivanje činjenica i njihove međuzavisnosti koristiće se metode analize i komparacije.

Ključne riječi: Javni prihodi, elektronska trgovina, porezi.

PROFESSIONAL ETHICS AND ANTI-CORRUPTION WITH REFERENCE TO THE ETHICS CODE OF THE AUSTRIAN TAX ADMINISTRATION

WOLFGANG BERGER

University of Vienna, Federal Ministry of Finance, Austria, E-mail: w.berger@bmf.gv.at

Abstract: A good anti-corruption law should contain both clarifications and intensifications. Furthermore, it creates exceptions and thus contributes to the decriminalisation of socially accepted behaviour. Under no circumstances are they intended as a guide or an invitation to accept benefits, as is illustrated in the chapters of the article. The repeated acceptance (caution, this may mean the commercial nature!) of – even insignificant – gifts can ultimately lead to dependencies, from which it becomes increasingly difficult (the longer they last) to get out of; but the appearance of loss of impartiality should also be avoided. It must be clear what behaviour is accepted and what behaviour is not accepted at all and would be penalised. Administrations should strengthen their capacity in order to implement professional ethics and train management and staff. It should be also clear that this process will last for a longer time. Important is the role of the administration which should guide their staff with a professional ethics code but also implement measures and tools in order to find out abuses actively. The following article shows how the Austrian tax administration is fighting against corruption.

Keywords: Corruption, professional ethics, ethics code, Austrian tax administration, Corruption perception index (CPI).

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

339.923:061.1EU(497)(048.3)(0.034.4)
316.32(4-672EU+497)(048.3)(0.034.4)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп о економском развоју и животном
стандарду "EDASOL 2016 - Economic Development and Standard of
Living" (6 ; 2016 ; Бања Лука)

Knjiga apstrakata [Електронски извор] = The Book of Abstracts,
Европска унија, интеграције и Западни Балкан - шансе и изазови за
друштвено-економски развој = European Union, Integration and the
Western Balkan - Opportunities and Challenges for Socio-economic
Development / 6. међународни научни скуп о економском развоју и
животном стандарду "EDASOL 2016 - Economic Development and
Standard of Living", Бања Лука, 21-22. октобар 2016. =6th
International Scientific Conference on economic development and
standard of living "EDASOL 2016 - Economic Development and
Standard of Living", Бања Лука, October 21-22, 2016. ;
urednici=editors Zorka Grandov, Sanel Jakupović. - 1. izd. - Banja Luka
: Panevropski univerzitet Apeiron, 2016 ([s. l.] : CD izdanje). - 1
elektronski optički disk (CD-ROM) : tekst ; 12 cm. - (Edicija Ekonomska
biblioteka ; knj. 118)

Sistemska zahtjevi nisu navedeni. - Nasl. sa naslovnog ekrana. - Radovi
na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 200.

ISBN 978-99955-91-97-7

а) Европска унија - Интеграције - Западни Балкан - Апстракти

COBISS.RS-ID 6174232

